

Я

ЧАСТИНА
2

ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

2

Видавництво

«Підручники
і посібники»

УДК [501:37.016](075.2)
Я11

Авторський колектив:

Ірина Жаркова, Лариса Мечник, Лілія Роговська, Лілія Пономарьова, Олександр Антонов

Підручник розроблено відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Умовні позначення

Розглянь малюнок, розкажи.

Поміркуй, дай відповідь на запитання.

Виконайте завдання. Попрацюйте разом (у парі, групі).

Проведи спостереження, досліді, дізнайся.
Виконай практичну роботу.

Запам'ятай! Це важливо знати!

Знайди інформацію, скориставшись різними джерелами.

Підготуй матеріали.

Я досліджую світ : підруч. для 2-го класу закл. загал. серед.
Я11 освіти. У 2 ч. Ч. 2 / І. Жаркова, Л. Мечник, Л. Роговська, Л. По-
номарьова, О. Антонов. — Тернопіль : Підручники і посібники,
2019. — 128 с. : іл.

ISBN 978-966-07-3416-6

ISBN 978-966-07-3415-9 (ч. 2)

УДК [501:37.016](075.2)

ДОРОГІ ДРУЗИ!

Ви продовжуєте пізнавати навколишній світ і себе в ньому. І надалі ви будете спостерігати, проводити дослідження, робити відкриття.

Вашими супутниками на сторінках підручника будуть:

Професор Лісовенко — знавець природи.

Допоможе вам пізнавати та досліджувати світ природи.

Хлопчик Розумник — знавець сучасного та минулого людства.

Допоможе вам пізнавати та досліджувати світ людей.

Дівчинка Ідейка — майстриня і рукодільниця.

Підкаже вам, як своїми руками втілити в життя різноманітні творчі задуми.

Мишка Дзиґа — знається на комп'ютері.

Допоможе пізнавати можливості комп'ютера.

ТВОЇ ОBOB'ЯЗКИ BДОМА

Як ти розумієш слово «обов'язок»? Якими є твої обов'язки вдома?

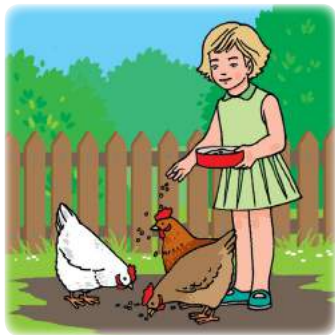

Обов'язок — це твої зобов'язання перед іншими людьми, які потрібно виконувати. У тебе, як у дитини, є свої обов'язки. Удома — це обов'язки перед батьками, родичами. Найголовнішим твоїм обов'язком удома має бути турбота про всіх, хто живе з тобою.

Твоя домівка — це місце, де ти живеш, відпочиваєш, навчаєшся. Щоб удома було зручно й затишно, щоб панувала злагода й любов, усі мають виконувати свої домашні обов'язки.

Користуючись малюнками, розкажіть, які обов'язки вдома можуть виконувати діти. Поміркуйте, яка ще домашня робота під силу дітям.

Тобі, безумовно, хочеться, щоб у твоєму домі було затишно й чисто. Тому оселю потрібно прибирати. І тут твоя допомога дорослим буде дуже доречною.

Користуючись малюнками, розкажіть, яку роботу із прибирання оселі можуть виконувати діти.

Виконуючи свої домашні обов'язки, ти проявляєш турботу про своїх рідних і близьких людей.

Які твої домашні обов'язки? Чи завжди ти сумлінно й без нагадувань їх виконуєш?

Які обов'язки вдома ти ще можеш виконувати? Порадись про це з дорослими членами сім'ї.

ТВОЇ ОБОВ'ЯЗКИ В ШКОЛІ

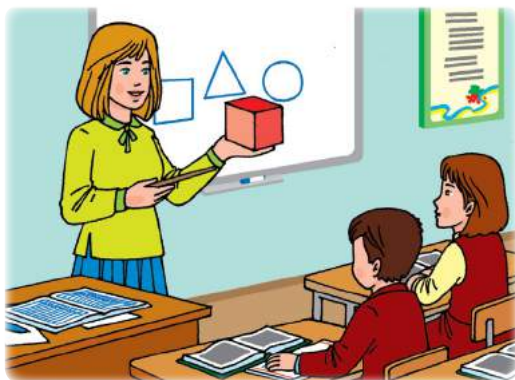
Які правила поведінки учнів у школі тобі відомі?

Твій головний обов'язок у школі — це навчання. Ти маєш сумлінно здобувати знання, учитися досліджувати навколишній світ. Щоб навчання було успішним, твоїм обов'язком є дотримання правил поведінки в школі.

Розгляньте малюнки. Прочитайте й обговоріть свої обов'язки в школі. Поміркуйте, чи всі обов'язки ви сумлінно виконуєте.

Уважно слухай пояснення вчителів, виконуй їхні завдання і вказівки, зосередься, не заважай нікому.

Поважай своїх однокласників та інших учнів школи, спілкуйся ввічливо, поведься доброзичливо.

Стався з повагою до вчителів та інших працівників школи. Будь увічливим (увічливою), шануй їхню працю.

Дбай про своє здоров'я та здоров'я однокласників, учителів. Не порушуй правил безпечної поведінки.

Які правила безпечної поведінки на уроці, на перерві, у шкільній їдальні, на шкільному подвір'ї тобі відомі?

Виконуючи шкільні обов'язки, ти дізнаєшся багато нового, матимеш чимало друзів і здобудеш повагу вчителів.

Розіграйте сценки, що потрібно робити, коли:

- пролунав дзвінок на урок;
- запізнилися на урок;
- побачили в якогось учня небезпечний предмет;
- необхідно вийти із класу під час уроку;
- хочете під час уроку поставити запитання вчителю (вчительці).

З частин яких слів складається слово «працелюбність»? Чому людина повинна працювати? Яку працю виконуєш ти?

Працелюбність — це любов до праці. Працелюбна людина старанно, із задоволенням і натхненням виконує роботу. Усе, чим ти користуєшся, створено працею багатьох людей. Одні люди виростили овочі та фрукти, спекли хліб. Інші — звели будинок і школу.

Працелюбній людині властиві такі риси характеру, як наполегливість, упевненість, допитливість, самостійність.

Користуючись малюнками, розкажіть, чому дітей можна назвати працелюбними.

У школі твоя праця — навчатися, щоб здобути знання. Без знань ти не зможеш, коли виростеш, прокласти дорогу чи

звести будинок, лікувати людей чи навчати дітей. Удома твоя праця — це виконання домашніх обов'язків, допомога дорослим членам сім'ї. Охоче виконуй роботу — і ти досягнеш успіхів.

Лінощі — це відсутність бажання працювати, схильність до неробства. Лінива людина не хоче долати труднощі. Ліній людині властиві такі риси характеру, як млявість, бездіяльність, недбалість, невпевненість у своїх силах.

Користуючись малюнками, розкажіть, кого з дітей можна назвати працелюбними, а кого — лінивими. Хто з дітей вам подобається? Чому?

Праця — це життєва необхідність людини.
Працелюбну людину всі поважають.

Чому в народі кажуть: «Маленька праця краща за велике безділля»?

СЕРВІРУЄМО СТІЛ

Однією з національних рис українців є гостинність. Хороші господарі вміють смачно готувати страви та правильно сервірувати стіл.

Накрийте стіл до сніданку (обіду) згідно із правилами сервірування.

- ★ скатертина
- ★ серветка
- ★ набір посуду (іграшковий чи одноразовий): тарілка мілка, тарілка глибока (за бажанням), ніж, ложка, виделка, чайна ложка, чашка, блюдце, тарілка для хліба, цукорничка, масельничка, набір для спецій
- ★ хліб, масло (за бажанням)

ПРАВИЛА СЕРВІРУВАННЯ СТОЛУ

1. Застели стіл скатертиною. Постав мілку тарілку. На неї — серветку (фото 1).
2. Праворуч від тарілки лезом до неї — ніж, біля нього — ложку. Ліворуч від тарілки зубцями догори — виделку (фото 2).
3. Чайну ложку поклади за тарілкою. Постав тарілку для хліба (фото 3).
4. Праворуч постав чашку. Посередині столу — сіль, спеції, цукор. Поклади на тарілку хліб, масло — у масельничку (за бажанням) (фото 4).
5. Якщо сервіруєш стіл до обіду або сніданок передбачає рідку страву, на мілку тарілку постав глибоку тарілку для борщу чи супу (фото 5).

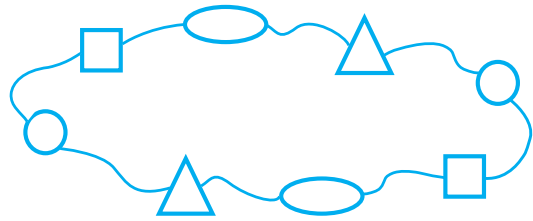
Як ти розумієш слова «дизайн», «дизайнер»?
Чи доводилось тобі використовувати ці слова?

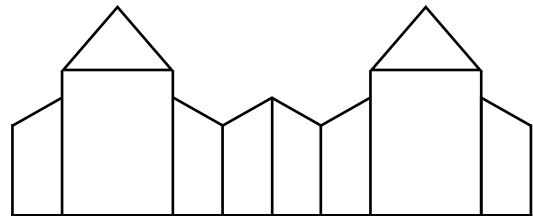
1. Як відкрити раніше збережений малюнок у середовищі графічного редактора?
2. Який елемент вікна графічного редактора Paint зображено на малюнку?
3. Як вибрати колір для малювання? Для тла?
4. Як виправити неправильну дію при малюванні?
5. Яку клавішу необхідно використати для малювання правильних фігур?
6. За допомогою яких інструментів створено малюнок?
7. Як перекласти з англійської мови слово Paint?

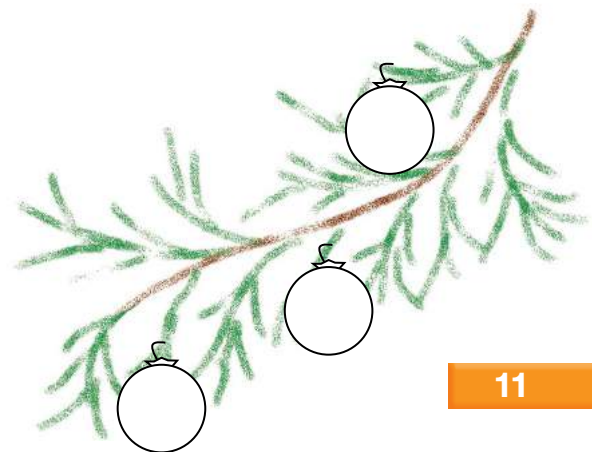
Намалюй намисто за зразком. Розфарбуй намистинки так, щоб поряд не було двох намистинок одного кольору.

На вулиці є будиночки. Що потрібно зробити, щоб вони опинились за парканом? Намалюй.

Діти прикрашали ялинку кульками. Кулька, яка висіла найвище, була рожевого кольору, та, що посередині, — жовтого, а та, що нижче за інші, — червоного. Намалюй гілку ялинки та кульки за зразком, розфарбуй їх.

ЛЮДЯНІСТЬ, ВДЯЧНІСТЬ І СПІВЧУТТЯ

Якими ознаками людина відрізняється від тварин? За які риси цінують і поважають людину?

Людяність — це ознака справжньої людини, це любов і повага до інших людей.

Користуючись малюнками, розкажіть, у яких вчинках проявляється людяність.

Які ще вчинки можна назвати людськими? Які людські вчинки доводилося робити тобі?

Людяність проявляється у твоїх повсякденних вчинках. Не сварися, не ображай інших. Допоможи, коли потрібна твоя допомога. Твоє людське ставлення до інших буде запорукою доброго ставлення до тебе.

Вдячність — це готовність віддячити за зроблене добро.

Користуючись малюнками, розкажіть, якими словами й жестами можна виразити вдячність.

Співчуття — це здатність відгукуватися на чужий біль, чужу біду, чуйне ставлення до чийось переживань.

Користуючись малюнками, розкажіть, у яких вчинках проявляється співчуття.

Завжди проявляй свою людяність, вдячність і співчуття до інших людей. Це буде запорукою такого самого ставлення до тебе.

Які слова є протилежними до слів «людяність», «вдячність», «співчуття»?

Обговоріть, чи завжди поведінка дітей у вашому класі є людяною. Чи завжди ви дякуєте за допомогу та проявляєте співчуття до тих, хто поруч?

З ким ти спілкуєшся в школі, а з ким — удома? Навіщо людям потрібне спілкування?

Тобі постійно доводиться спілкуватися зі своїми рідними, друзями, однокласниками, учителями й іншими людьми. Без спілкування ти не обходишся жодного дня.

Спілкування — це місток між людьми, завдяки якому вони отримують інформацію, обмінюються думками, враженнями, намагаються порозумітися.

Як люди можуть спілкуватися між собою?

Спілкуватися можна усно чи письмово, на відстані телефоном або через інтернет. Спілкуються також поглядом, усмішкою, виразом обличчя, жестами, рухами голови, потиском рук.

Щоб знайти взаєморозуміння зі співрозмовником, потрібно вміти спілкуватися. Якщо ти вмієш спілкуватися, то не трапиться сварок, суперечок, непорозумінь. У тебе й у тих, із ким ти спілкуєшся, буде гарний настрій.

Допоможуть знайти взаєморозуміння з людьми слова ввічливості: *доброго ранку, добрий день, до побачення, дякую, вибачте, перепрошую, будь ласка, ...*

Розгляньте малюнки. Прочитайте й обговоріть, як потрібно чинити, щоб знайти взаєморозуміння зі співрозмовником.

Під час розмови проявляй увічливість, увагу, доброзичливість. Поважай співрозмовника.

Уважно слухай, не перебивай. Не виявляй свого поганого настрою. Висловлюйся чітко та зрозуміло.

.....
Дотримуй правил спілкування — і ти знайдеш взаєморозуміння зі співрозмовником.
.....

Продемонструйте, як можна без слів: привітатися; попроситися; повідомити, що сподобалося; виявити своє невдоволення; продемонструвати своє здивування; заперечити; показати, що сумно.

Чому в народі кажуть: «Що маєш казати — наперед обмір-куй»?

Чи є в тебе друзі? Як їх звати? Чому ти з ними дружиш?

Уяви, що на Землі, крім тебе, нікого немає. Довкола є все, що ти побажаєш. Ти можеш робити все, що хочеш. Ніхто тобі не заважає... А чи довго це все приноситьиме тобі радість? Чи добре людині бути самій?

Розгляньте малюнки. Хто з дітей почувається щасливим? Чому?

Мабуть, усі люди хочуть мати вірних, добрих, надійних друзів, які завжди вислухають, підтримають у важку хвилину, дадуть пораду. Із друзями завжди цікаво спілкуватися, відпочивати та гратися.

Якими мають бути справжні друзі?

Справжні друзі — вірні, щирі, щедрі, добрі, увічливі. Із друзями можна ділитися своїми думками, гратися, займатися спортом, гуляти та відпочивати. У тебе й твоїх друзів можуть бути спільні інтереси та захоплення.

Користуючись малюнками, розкажіть, які спільні інтереси мають друзі. Поділіться, чим ви любите займатися із друзями.

Щоб мати справжніх друзів, треба вміти товаришувати.

Прочитайте правила товаришування й обговоріть, як ви їх розумієте. Поміркуйте, чи дотримуете ви всіх правил товаришування.

- ✓ Поважай тих, з ким дружиш.
- ✓ Що вимагаєш від друга — вимагай від себе.
- ✓ Не ображай нікого.
- ✓ Завжди говори правду, ніколи не вихваляйся.
- ✓ Будь щирим (щирою), нікому не заздри.
- ✓ Підтримуй друга, допомагай йому в біді.

Дотримуй правил товаришування — і матимеш справжніх друзів.

Чому в народі кажуть: «Якщо друг у тебе є, життя радісним стає»?

Наведіть приклади тих учинків, які зміцнюють дружбу, та тих, які її руйнують.

Прилетіло на землю з неба
на хмаринці м'якій та пухнастій,
бо найбільша у нього потреба —
дарувати людині щастя.

Наталка Ярема

Сподіваюсь, у тебе є багато друзів. Виготов
для них оберіг — янголятко.

- ★ кольоровий папір
- ★ ножиці
- ★ клей

- ★ фломастери
- ★ клей із блискітками
- ★ простий олівець

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Виріж два круги, діаметр яких 12 см, один круг, діаметр якого 4 см, і сердечко заввишки 9 см (фото 1).
2. Склеїй два великі круги разом. Відігни, як на фото 2.
3. Переверни заготовку. Відігни краї з обох боків донизу (фото 3).
4. Приклей сердечко — крила (фото 4).
5. Приклей менший кружечок — голову (фото 5).
6. Намалюй личко. Оздоб виріб (фото 6).

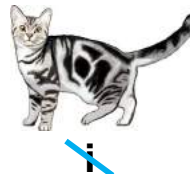

Скориставшись ребусом, продовж речення.
Людину оточують різні ...

, (апостроф)

и

Найчастіше людина пізнає світ через моделі об'єктів.

Модель об'єкта — це зразок, який має властивості реального об'єкта.

Визнач, моделі яких об'єктів зображено.

Інформаційну модель створюють на основі інформації про реальний об'єкт.

Щоб створити інформаційну модель, потрібно визначити:

- ✓ мету її створення;
- ✓ основні властивості об'єкта, які слід відтворити.

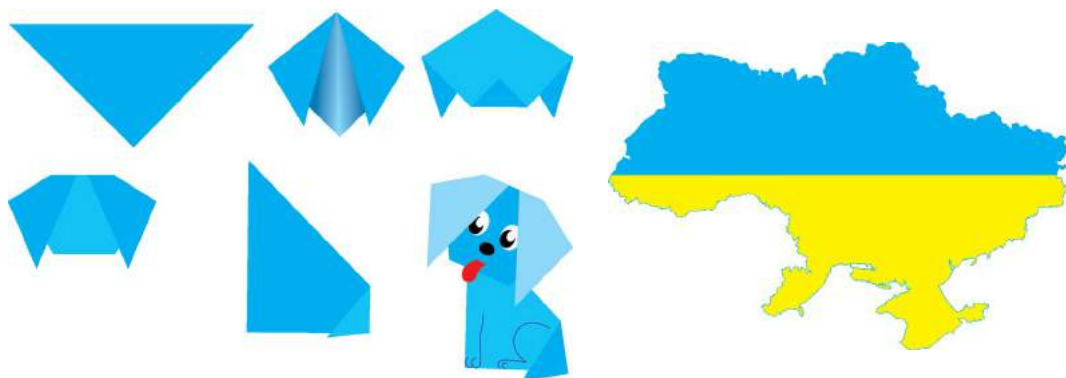
Наприклад, для об'єкта «лимон» художнику важливий колір фрукта, лікарю — вміст вітамінів у ньому, садівнику — як зберегти врожай, які добрива використати тощо.

Визнач, які властивості потрібно врахувати для об'єкта «книга»: автор, видавець, читач.

Інформаційні моделі можуть бути представлені у вигляді опису (тексту, нот тощо), схеми, малюнка, фотографії, таблиці.

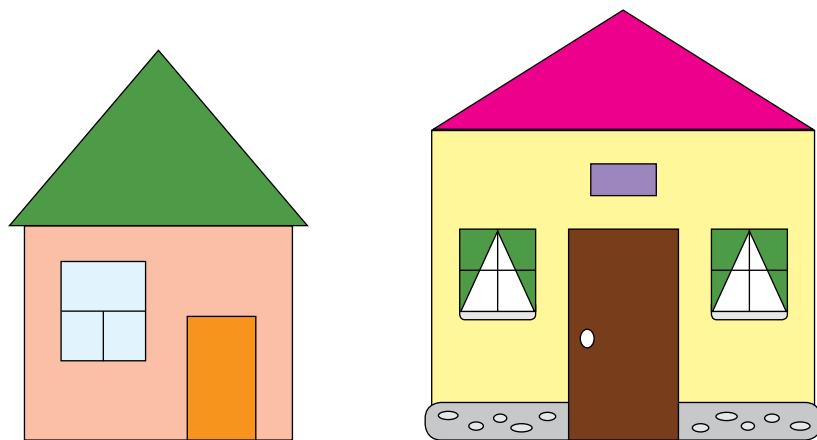
ЩЕДРИК, ЩЕДРИК (муз. М. Леонтовича)

Назвіть об'єкт. Один учень (учениця) описує об'єкт, інший (інша) малює (у зошиті або біля дошки).

У середовищі графічного редактора відтвори модель об'єкта «будинок». Опиши цю модель 2–3 реченнями.

Напевно, тобі доводилось спостерігати, як маленькі мурашки дружно можуть перенести вантаж, набагато важчий за них самих; як вони гуртом захищають свій мурашник і відбудовують його.

Тобі також доводиться співпрацювати з іншими людьми. Це може бути завдання на уроці, спільний проект, командний вид спорту чи хобі.

Хто раніше впорається із завданням? Кому було легше це зробити? Чому?

Щоб спільне завдання було виконане успішно, потрібно дотримувати правил командної роботи.

Прочитайте й обговоріть правила успішної командної співпраці. Доповніть перелік своїми правилами.

- ✓ Перед початком роботи розподілити ролі в команді.
- ✓ Вчасно та ретельно виконувати доручену справу.
- ✓ Допомогати іншим у разі потреби.
- ✓ Уважно слухати один одного. Поважати думку кожного.
- ✓ Працювати активно.
- ✓ Дотримувати правила говорити по чергову.

.....
Ти — частина команди. Без тебе команді буде важко, так само як і тобі без команди!
.....

Чому в народі кажуть: «Один у полі не воїн»?

КОГО НАЗИВАЮТЬ ВИХОВАНОЮ ЛЮДИНОЮ

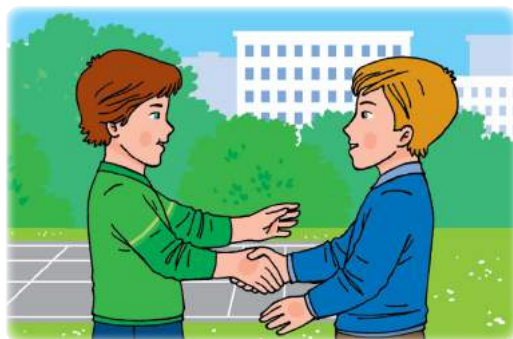
Як потрібно поводитися в школі, гостях, громадських місцях?

Вихованою називають людину, яка вміє гідно поводитися серед людей, є чемною та ввічливою. Вихована людина доброзичлива, вона турбується про те, щоб нікому не заподіяти незручностей.

Розгляньте малюнки. Прочитайте й обговоріть поведінку вихованої людини.

Вихована людина завжди вітається та прощається. Вона вміє спілкуватися, уживає в розмові слова ввічливості, ніколи нікого не ображає.

Вихована людина дотримує правил поведінки в школі, удома, у гостях і громадських місцях.

**Вихована людина з повагою ставиться до людей.
Вона ввічлива й доброзичлива.**

**Вихована людина уважна до людей,
вона завжди допоможе та підтримає.**

Вихована людина дбає про своїх рідних, допомагає їм.

Вихована людина вміє гідно поводитися, вона доброзичлива та ставиться до людей з повагою.

Обговоріть, чи завжди ваші однокласники поведуться як виховані люди. Наведіть приклади поведінки, які гідні вихованої людини, а які — ні.

Які ранкові та вечірні гігієнічні процедури ти виконуєш? Хто складає вдома твої речі?

Чи приємно спілкуватися з людиною у невипраному та зім'ятому одязі, у якої брудні руки та нерозчесане волосся? Мабуть, набагато приємніше бачити перед собою чепурну людину в чистому, випрасуваному одязі та вичищеному взутті.

Людина, яка стежить, щоб її тіло, одяг, взуття були чистими, підтримує лад там, де живе, працює чи навчається, є **охайною**.

Кого з дітей можна назвати охайним, а кого — ні? Чому?

Користуючись малюнками, розкажіть, що потрібно робити, щоб бути охайним (охайною).

Щоб бути охайною людиною, дотримуй правил особистої гігієни, стеж за чистотою одягу та взуття. Підтримуй лад і чистоту у своїй кімнаті, на робочому місці вдома та в школі.

Чому в народі кажуть: «Кожен хоче прийти туди, де порядок і чистота»?

Чи все ти робиш для того, щоб бути охайною людиною?

ВЕДМЕЖАТКО СНІЖОК І ЗАЙЧАТКО БІЛЯНЧИК

У тебе є друзі? Разом весело спілкуватися, навчатися, займатися улюбленими справами.

Ось і звірята, ведмежатко та зайчатко, подружилися. І не тільки тому, що обидва білосніжні, а й тому, що завжди радіють разом успіхам, допомагають та щиро співпереживають один одному.

- ★ косметичні ватні диски
- ★ кольоровий папір
- ★ «рухливі» оченята (можна намалювати)
- ★ картон синього чи фіолетового кольору
- ★ ножиці
- ★ клей
- ★ клей із блискітками
- ★ фломастери
- ★ ручка-коректор

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Виріж із ватних дисків і кольорового паперу заготовки для аплікації ведмежатка та зайчатка (фото 1, 2).
2. Приклей на картонну основу деталі аплікації (фото 3).
3. Наклей деталі — очі, носик, язичок, серединки вушок ведмежатка та зайчатка (фото 4).
4. Прикрась аплікації: коректором намалюй кучугури, сніжинки, нанеси блискітки (фото 5).

1

2

3

4

5

ГРУПИ ОБ'ЄКТІВ

Які питання можна поставити до об'єктів (хто? або що?)?

Назви одним словом.

Це ...

Це ...

Це ...

Об'єкти об'єднують у групи за певними ознаками. Наприклад, за кольором, формою, призначенням тощо.

Чим схожі та чим відрізняються об'єкти в кожній парі?

За властивостями об'єктів можна визначити, про що йдеться.

Знайди на малюнку великий жовтий круглий об'єкт.

Загальні властивості — властивості, які мають усі об'єкти групи. Наприклад, Даринка, Василько, Данилко — це діти. Якщо вони навчаються в 2 класі, можна стверджувати, що це учні.

Згрупуй об'єкти. Дай назву групам об'єктів.

Який об'єкт зайвий? Чому? Як назвати одним словом решту об'єктів?

Розглянь малюнок. Назви об'єкти, які належать до групи «іграшковий транспорт».

У середовищі графічного редактора намалюй один об'єкт.

Яку назву має країна, де ти живеш? Чому її називають Батьківщиною?

Велика та гарна наша країна — Україна. Україна — це твоя Батьківщина. У кожного вона лише одна. Нездарма слово «Батьківщина» співзвучне слову «батьки». Наша Батьківщина славиться своєю неповторною природою, містами та селами, відомими людьми.

Україна — це країна з багатовіковою історією, яка виникла понад тисячу років тому.

24 серпня 1991 року Україна стала незалежною державою, яка має свої символи: герб, прапор, гімн.

Опишіть державні символи України. Що вам нагадують кольори Державного Прапора України?

Малий Державний Герб України

Державний Прапор України

За основу Малого Державного Герба нашої країни взяте зображення золотого тризуба на синьому тлі. Тризуб — це стародавній символ, який був зображений на печатках і монетах київських князів понад тисячу років тому.

Державний Прапор України — стяг із двох однакових смуг синього і жовтого кольорів. У народі він символізує синє небо над золотим полем пшениці.

Герб і прапор України постійно розміщені на головних державних установах.

Тимчасово прапор України вивішують на будинках і спеціальних жердинах — флагштоках, коли відзначають державні свята.

Державний Прапор і Малий Державний Герб України над Верховною Радою України

Які слова Державного Гімну України?

Понад 150 років тому вперше прозвучала пісня «Ще не вмерла України і слава, і воля», перший куплет і приспів якої набагато пізніше стали Державним Гімном України. Автором слів гімну є Павло Чубинський, а музики — Михайло Вербицький.

Як потрібно поводитися, коли вносять чи виносять Державний Прапор України, коли виконують Гімн?

Україна — це твоя Батьківщина, яку потрібно любити й шанувати її державні символи.

Де у твоєму місті чи селі постійно розміщені Державний Прапор і Малий Державний Герб України? На яких документах зображено Малий Державний Герб України?

Які ти маєш громадянські права?

Ти — член суспільства. Ти, як і кожен член суспільства, маєш громадянські права, тобто те, що тобі має забезпечити суспільство. Це право на життя та його захист, на охорону здоров'я, на повноцінне харчування, на освіту й розвиток особистості, на відпочинок, на житло, на повагу людської гідності.

Крім прав, які має кожен член суспільства, є ще права, які стосуються виключно дітей.

До 18 років діти мають особливі права, тому що вони потребують виняткового захисту, піклування та допомоги.

У 1990 році набула чинності **Конвенція про права дитини**. Цей документ визнаний в усьому світі, зокрема й в Україні. У ньому викладено права дитини.

Розгляньте символи, які позначають права дитини. Прочитайте й обговоріть, як ви розумієте права дитини, викладені в Конвенції прав дитини.

Жодна дитина не повинна бути примусово залученою до праці.

Жодна дитина не повинна бути скривдженою і зневаженою.

Жодна дитина не повинна бути жертвою насильства або війни.

**Діти мають право
вільно висловлю-
вати свої погляди.**

**Діти мають право
на вільне
спілкування.**

**Діти мають право
на інформацію.**

**Особлива
турбота дітям
без сімей.**

**Особлива
турбота дітям-
біженцям.**

**Особлива
турбота дітям
з інвалідністю.**

Усі країни світу, які підписали Конвенцію про права дитини, узяли на себе обов'язок забезпечувати кожній дитині рівні права.

.....
**Ти — член суспільства. До 18 років — ти дитина.
У тебе є права члена суспільства та права дитини.**
.....

Якими правами члена суспільства та правами дитини ти користуєшся? Хто має дбати про дотримання твоїх прав?

ТВОЇ ОБОВ'ЯЗКИ ЯК ЧЛЕНА СУСПІЛЬСТВА

Які твої громадянські обов'язки?

Ти, як член суспільства, маєш не лише права, а й обов'язки, тобто те, що ти маєш неухильно виконувати.

Які твої обов'язки вдома? Якими є твої обов'язки в школі?

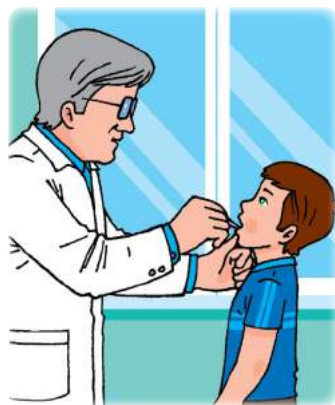
Розгляньте малюнки. Прочитайте й обговоріть обов'язки дітей у суспільстві.

Поважати та любити тих, хто вас оточує, допомагати їм. Ставитися до них так, як би ви хотіли, щоб ставилися до вас.

Не ображати й не принижувати однокласників і друзів. Дотримувати правил спілкування. Поводитися так, щоб своєю поведінкою не порушувати прав інших людей.

Дотримувати правил особистої гігієни. Виховувати в собі самостійність. Цінувати своє здоров'я та дбати про нього.

Сумлінно навчатися, активно працювати на уроках, дотримувати правил поведінки на уроках та під час перерви.

Щоб бути гідним членом суспільства, ти маєш неухильно виконувати свої обов'язки.

Чи всі обов'язки в суспільстві ти виконуєш? Що тобі потрібно ще розпочати робити, щоб бути гідним членом суспільства?

Український рушник — невід’ємна частина нашої історії, наших традицій. Оздоблений квітами, птахами, деревами, зірками, він був оберегом кожної української хати. Спробуй і ти створити свою маленьку прикрасу.

Тобі знадобиться шаблон. **Шаблон** — зразок, за допомогою якого виготовляють деталі, однакові за формою.

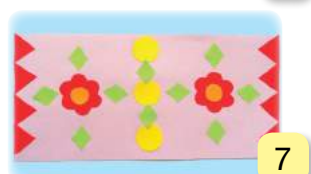
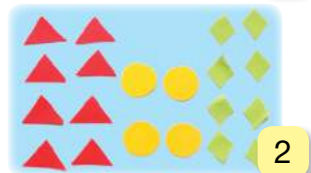
Заздалегідь підготуй шаблон квіточки або інших фігур (пташки, зірки тощо). Можна скористатися допомогою дорослих. Виріжай його із цупкого паперу.

- ★ кольоровий папір
- ★ олівець
- ★ ножиці
- ★ клей
- ★ лінійка-трафарет з геометричними фігурами
- ★ шаблони-квіти (підготуй заздалегідь)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Виріж (можна підготувати заздалегідь) із кольорового паперу прямокутник 26×12 см — основу аплікації. Скористайся лінійкою-трафаретом і виріж фігури — кружечки, трикутники, ромби різних кольорів (фото 1, 2).
2. Обведи олівцем шаблони та виріж квіти (фото 3, 4).
3. Розмісти деталі на основі, продумай візерунок. Приклей їх (фото 5–7).

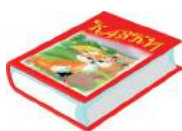
ДІЇ З ОБ'ЄКТАМИ

Дії можна виконувати над об'єктами та групами об'єктів. Об'єкти, які оточують нас у повсякденному житті, можуть виконувати певні дії.

Склади речення, використовуючи назву об'єкта і дії, які він може робити або які можна виконувати за його допомогою.

Наприклад, хлопчик/дівчинка читає книжку.

Назви об'єкти за ознаками: 1) та, хто квакає; 2) той, хто літає; 3) та, хто гризе горішки; 4) те, чим фарбують; 5) те, чим копають грядки.

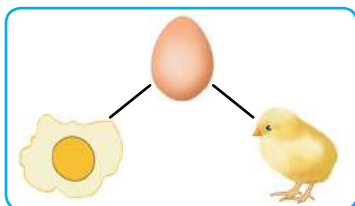
Установіть відповідність між об'єктами та їхніми діями.

Качка	бігає
Літак	пірнає
Автомобіль	літає
Апельсин	їде
Корабель	росте на дереві
Лисиця	плаває

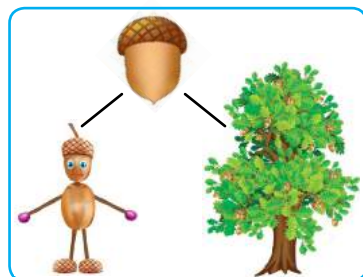
Кожна дія закінчується певним результатом. Після прання отримаємо чисті речі; коли посадимо яблуньку, згодом зберемо врожай яблук; правильно виконане завдання в школі буде оцінено.

Наведи приклади дій над об'єктами і результат виконання цих дій.

$$5 + 1 = 6$$

Із графічними об'єктами також можна виконати дії:

Створити

Відкрити готовий

Перемістити

Скопіювати

Змінити розмір

Зберегти у файлі

Видалити

Змінити параметри контуру і заливки

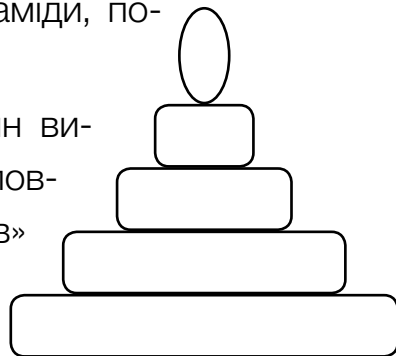

Пам'ятай, що перед виконанням будь-якої операції з об'єктом його необхідно виділити. Розрізняють прямокутне і довільне виділення.

У середовищі графічного редактора створи інформаційну модель дитячої піраміди.

1. Завантаж графічний редактор.
2. За допомогою інструмента **Скруглений прямокутник** намалюй 4–5 «кілець» піраміди.
3. Намалюй верхівку за допомогою інструмента **Овал**.
4. Виділи та перемісти частини піраміди, починаючи з найбільшого «кільця».
5. Розфарбуй піраміду. Колір частин вибери самостійно. За бажання доповни малюнок (наприклад, «постав» піраміду на підставку або стіл).
6. Назви малюнок і збережи його.

Чи доводилося тобі бути в Києві? Що тобі запам'яталося?

Київ — столиця твоєї Батьківщини. Це найбільше місто України. За легендою, понад 1500 років тому на високій горі на березі Дніпра князь Кий зі своїми братами Щеком, Хоривом і сестрою Либіддю заснували місто. Назвали його на честь засновника Києвом. Сусідні гори, на яких оселилися молодші брати, отримали назви Хоревиця і Щекавиця. На честь сестри одну з річок назвали Либідь.

Пам'ятник засновникам Києва

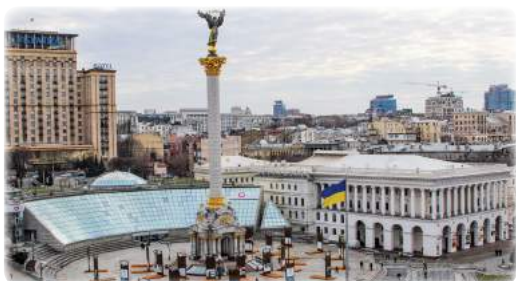

Головна вулиця Києва — Хрещатик

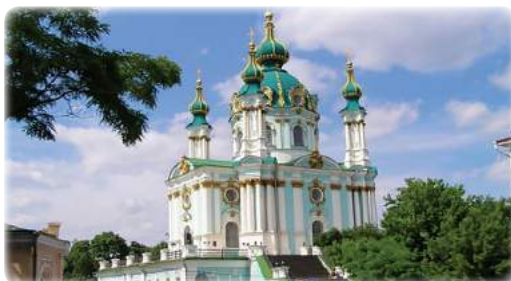
Київ — дуже гарне мальовниче місто, у якому багато пам'яток старовини, пам'ятників, театрів, музеїв, картинних галерей, бібліотек, навчальних закладів. Не лише багатолюдні широкі проспекти є в столиці, а й невеликі тихі вулички, парки та сквери. Поряд із старовинними будівлями розташовані сучасні будинки.

Які пам'ятки та визначні місця є в Києві?

Майдан Незалежності

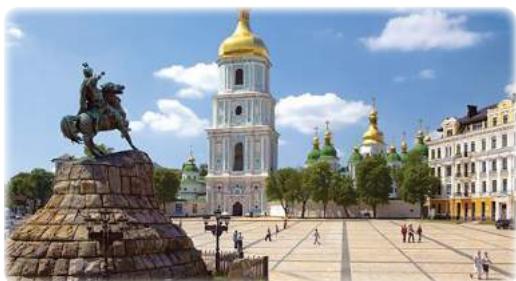
Андріївська церква

Парк «Володимирська гірка»

Ляльковий театр

Пам'ятник Б. Хмельницькому
на Софійській площі

Національний ботанічний сад
імені М. М. Гришка

Київ — столиця України. Це велике гарне старовинне та водночас сучасне місто.

Які ще пам'ятки та визначні місця є в Києві?

Підготуй розповідь про одне з пам'ятних місць Києва.

Яку назву має місто (село), де ти живеш? У яких містах України тобі доводилося бувати?

Україна — це країна, у якій багато великих і малих міст, сіл і селищ. Найбільшими містами України є Київ, Харків, Одеса, Дніпро, Донецьк, Луганськ, Запоріжжя, Львів, Миколаїв, Вінниця, Сімферополь, Херсон, Полтава.

Великі міста — це наукові, культурні та промислові центри нашої країни. У цих містах багато наукових установ, університетів, музеїв, парків, театрів, історичних і культурних пам'яток.

На заводах і фабриках великих міст виробляють літаки, військову техніку, трактори, кораблі, електровози, вагони, космічні апарати. Одеса та Херсон мають морські порти. У Миколаєві, Запоріжжі та Дніпрі діють річкові порти.

Які пам'ятки та визначні місця є в найбільших містах України?

*Потьомкінські сходи
в Одесі*

*Будинок державної
промисловості в Харкові*

Набережна в Дніпрі

Кругла площа в Полтаві

Парк «Високий замок» у Львові

Херсонська фортеця

Фонтан «Рошен» у Вінниці

Острів Хортиця в Запоріжжі

Великі міста України — це наукові, культурні та промислові центри.

Підготуй розповідь про одне з великих міст України, його пам'ятки й визначні місця.

ПРИРОДНІ БАГАТСТВА УКРАЇНИ

У яких куточках України тобі доводилося бувати? Що тобі запам'яталося?

Україна — це країна з різноманітними природними багатствами.

Які природні багатства є в Україні? Як використовують природні багатства країни?

Гори Карпати

Мішаний ліс

Чорнозем

Річка Дністер

Озеро Світязь

Чорне море

Які гірські породи видобувають в Україні? Для чого їх використовують?

Шахта з видобування кам'яного вугілля

Кар'єр з видобування залізної руди

Кар'єр з видобування граніту

Шахта з видобування кухонної солі

Серед природних багатств України є місця, які вражають своєю красою. Таких куточків не знайдеш ніде у світі — їх назвали природними дивами України. Вони найвизначніші природні пам'ятки нашої країни.

На території України є різноманітні природні багатства: гори, ліси, річки, озера, моря, родючі ґрунти, гірські породи. Природні багатства країни потрібно берегти.

Які місця України вважають природними дивами?

У ЦАРСТВІ НЕПТУНА

Блакитне мереживо нашої Батьківщини — моря, великі та малі річки, озера, ставки, маленькі джерельця та потічки. Усе це — наші водні скарби, які ми повинні берегти.

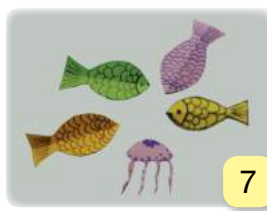
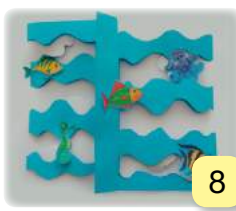
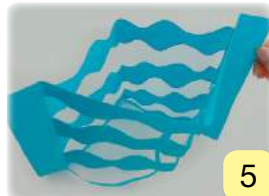
Виготов свою невеличку водойму, засели її рибками.

- ★ аркуш двостороннього картону (синього або голубого кольору)
- ★ олівець, фломастери
- ★ клей
- ★ ножиці, лінійка
- ★ банка (1 л за бажанням)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Аркуш картону зігни навпіл (фото 1).
2. На відстані 3 см від краю аркуша проведи лінію (фото 2).
3. На заготовці олівцем намалюй хвилясті лінії, за якими зроби надрізи ножицями (фото 3).
4. Відігни утворені «хвилі» по чергово вперед-назад (фото 4, 5).
5. Виріж морських мешканців (фото 6). Розмалюй їх (фото 7).
6. Склади заготовку та приклей морських мешканців з обох боків (фото 8).
7. Візьми вдома скляну банку ємності 1 л, наповни водою та встав її в середину виробу (фото 9).

ПОСЛІДОВНОСТІ ДІЙ, ПОВТОРЕННЯ ДІЙ

Які дії виконують люди?

Які дії ти виконуєш під час навчання?

Установіть відповідність. Назвіть дії, які відбуваються під час перетворення одного об'єкта в інший.

Об'єкт

Дія

Результат

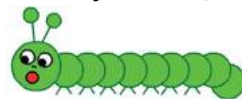

Коли людина працює, вона часто повторює певні дії. Наприклад, ти вчиш напам'ять вірш. Щоб краще запам'ятати, його потрібно повторити кілька разів.

Назви дії, які ти повторюєш: 1) на уроках фізкультури; 2) коли збираєш гриби чи ягоди; 3) під час риболовлі.

Робота в середовищі графічного редактора також передбачає повторення дій. Наприклад, щоб намалювати гусеницю, потрібно намалювати певну кількість кругів різного розміру.

Для малювання можна скористатися командою **Копіювати**.

У середовищі графічного редактора намалюй гусеницю.

У тисячолітній історії України були люди, діяльність яких примножила славу та велич держави. Таких людей називають видатними історичними постатями. Вони розвивали культуру, освіту, господарство, будували нові міста та села. За це їх пам'ятають і шанують.

Значний внесок у створення і розбудову нашої стародавньої держави зробили князі Київської Русі.

Розгляньте зображення найвидатніших київських князів.

Князь Володимир Великий

Князь Ярослав Мудрий

За часів правління князя Володимира Київська Русь стала могутньою державою. За це князя назвали Великим. Він заснував нові міста, почав карбувати монети, на яких був зображений тризуб, що став згодом гербом України.

Князь Ярослав розбудував Київ, спорудивши Золоті ворота та Софійський собор. Він заснував першу бібліотеку та доклав багато зусиль для розвитку освіти в державі, за що його називали Мудрим.

Значний внесок у боротьбі за незалежність нашої країни зробили гетьмани України.

Розгляньте зображення видатних гетьманів України.

Дмитро
Вишневецький

Петро Конашевич-
Сагайдачний

Богдан
Хмельницький

Видатні поети та письменники залишили Україні значну творчу спадщину.

Розгляньте зображення видатних діячів культури України.

Григорій Сковорода

Тарас Шевченко

Леся Українка

Видатні історичні постаті України — це люди, які примножили славу та велич держави.

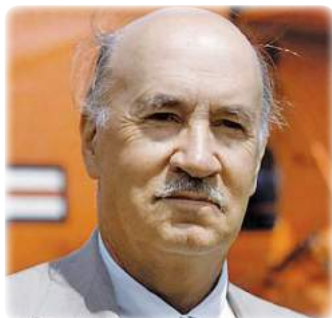
Яким видатним історичним постатям установлені пам'ятники у твоєму місті чи селі? На честь яких історичних постатей названо вулиці?

ВНЕСОК УКРАЇНЦІВ У СВІТОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Україна дала світові багато відомих людей, які зробили значний внесок у розвиток науки, техніки, культури, спорту. Таких людей знають, їх пам'ятають і вшановують.

Розгляньте зображення всесвітньо відомих учених з України.

Ігор Сікорський

Микола Амосов

Сергій Корольов

І. Сікорський — авіаконструктор, який сконструював багатомоторні літаки та гелікоптери.

М. Амосов — визнаний у світі лікар-хірург. Завдяки йому стали можливими операції на серці.

С. Корольов — конструктор космічних супутників і ракет. Завдяки його винаходам людина полетіла в космос.

Розгляньте зображення всесвітньо відомих діячів мистецтва України.

Соломія Крушельницька

Микола Леонтович

Катерина Білокур

С. Крушельницька — співачка, голос якої лунав у багатьох оперних театрах світу.

М. Леонтович — композитор, автор пісень. Увесь світ співає на Різдво його «Щедрик», відомий як «Колядка дзвоників».

К. Білокур — художниця-самоучка. Її яскраві та світлі картини із зображенням квітів зачарували світ.

Розгляньте зображення всесвітньо відомих спортсменів України.

Олександр Усик

Олена Підгрушна

Олег Верняєв

О. Усик — олімпійський чемпіон, абсолютний чемпіон світу з боксу в першій важкій вазі.

О. Підгрушна — олімпійська чемпіонка, чемпіонка світу, п'ятиразова чемпіонка Європи з біатлону.

О. Верняєв — олімпійський чемпіон, чемпіон світу зі спортивної гімнастики.

Видатні українці зробили значний внесок у світові досягнення.

Які видатні українці є вихідцями із твого рідного краю? Який внесок вони зробили у світові досягнення?

Підготуй навчальний проект «Відомі люди рідного краю».

Найбільший у світі літак «Мрія» сконструйовано в Україні. Ти теж спробуй стати авіатором і маневрувати власним паперовим літаком.

Попрацюй у техніці оригамі.

★ кольоровий папір

★ ножиці

★ фломастери

★ кольоровий декоративний скотч

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Аркуш паперу зігни навпіл по вертикалі (фото 1).
2. Відігни обидва верхні кути до середини згину (фото 2).
3. Відігни заготовку донизу (фото 3).
4. Знову відігни обидва верхні кути до середини згину. Маленький «язичок»-трикутничок відігни вгору. Він виконує роль кріплення для носової частини літачка (фото 4).
5. Зігни заготовку навпіл (фото 5).
6. Щоб зробити крила, загни низ заготовки догори (фото 6).
7. Переверни заготовку та повтори дію (фото 7).
8. Прикрась свій літачок. Напиши назву, номер (фото 8).

1

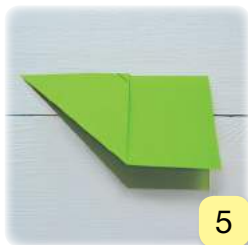
2

3

4

5

6

7

8

УПОРЯДКУВАННЯ ДАНИХ ЗА ПЕВНОЮ ОЗНАКОЮ

Упорядкування даних — це встановлення правильної послідовності елементів.

Упорядкуйте числові дані за **зростанням**:

а) 5, 7, 12, 8, 0, 1, 2;   б) 6, 10, 12, 4, 2.

Упорядкуйте числові дані за **спаданням**:

в) 5, 7, 12, 8, 0, 1, 2;   г) 6, 10, 12, 4, 2.

Назви об'єкти й упорядкуй їхні назви за алфавітом.

Упорядкуйте прізвища дітей за алфавітом:

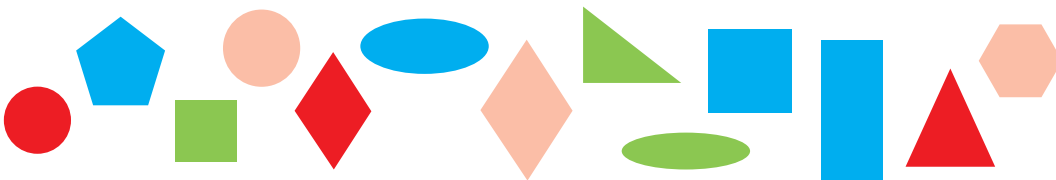
Григоренко, Осипчук, Шелест, Федорів, Осипенко, Тарасенко, Величко.

Назви властивості, за якими об'єкти об'єднано в пари.

За якими властивостями можна впорядкувати фігури?

1. У середовищі графічного редактора намалюй геометричні фігури.
2. Упорядкуй об'єкти за формою: I група — овали, II група — круги, III група — фігури з кутами.
3. Упорядкуй копії цих об'єктів за кольором.

ВЕСНА В ПРИРОДІ. ВЕСНЯНІ МІСЯЦІ

Користуючись малюнком (форзац 1), назвіть ознаки весни в природі.

Якщо взимку Сонце світило та не гріло, то навесні воно світить яскравіше і гріє сильніше. День стає довшим, а ніч коротшою. З настанням весни змінюється природа.

У природі можна спостерігати три весни: весна води, весна світла та весна тепла.

Чому весняні місяці отримали свої назви?

Березень отримав свою назву від берези, у якої розпочинається сокорух.

У квітні цвітуть ранньоквітучі трав'янисті рослини, деякі дерева та кущі.

У травні зеленіє трава, листям укриваються дерева та кущі.

Весна — це пора року між зимою і літом.

Весняні місяці — березень, квітень і травень.

Які ознаки зими ще можна спостерігати в березні? Які ознаки літа вже з'являються у травні?

Поділіться своїми спостереженнями під час весняних прогулянок у ліс чи парк.

Під час наступного уроку здійсніть екскурсію в природу. Поспостерігайте за ознаками весни в живій і неживій природі. Якщо є можливість, фотографуйте або замальовуйте побачене.

ОЗНАКИ ВЕСНИ В НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ

Чому на Землі змінюються пори року? Які явища в неживій природі тобі довелося спостерігати під час весняної екскурсії?

На зміну морозній зимі прийшла з теплом весна. Півкуля, у якій ми живемо, нахилиється до Сонця. Сонце опівдні піднімається вище, ніж узимку. Воно більше освітлює і нагріває земну поверхню, тому навесні стає тепліше, ніж узимку. Шлях Сонця на небосхилі стає довшим, тому збільшується тривалість дня.

Як змінилася висота Сонця над земною поверхнею і шлях Сонця на небосхилі з настанням весни?

Користуючись малюнком (форзац 1), назвіть ознаки весни в неживій природі.

З кожним днем весни стає все тепліше. Небо ясне та блакитне, високо по ньому плывуть білі хмари. Повіває теплий вітерець. Настає відлига. Тане сніг і лід на водоймах.

Навесні Сонце в полудень піднімається вище на небосхилі, ніж узимку. Воно більше освітлює та нагріває земну поверхню. Стає тепліше, довшає день.

Чому в народі кажуть: «Весна багата водою»?

Що ти сьогодні будеш виготовляти?

ПРОВІСНИКИ ВЕСНИ

З-під снігу з'явилися,
прокинулись од сну,
усіх запросили
зустрічати весну.

- ★ дощечка
- ★ стека
- ★ пластилін зеленого кольору
- ★ дротики флористичні (3 шт.)
- ★ гарбузове насіння (9 шт.)
- ★ стрічка
- ★ серветка кругла біла (або будь-яка інша)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Сформує три кульки (фото 1).
2. Устрої в кожен кульку по три насіння. Видовж один бік заготовки (фото 2).
3. Один кінець кожного дротика зігни, утворюючи петлю. Встрої дротик усередину квітки. Закріпи його міцно пластиліном (фото 3).
4. Для листків зроби такі дії — сформує кульку, розкатай її в «ковбаску», розплющ та один кінець загостри (фото 4).
5. Приліпи листки до стебла (фото 5).
6. Виготов три квітки. Загорни букет у паперову мереживну серветку. Перев'яжи стрічкою (фото 6).

ГРАФІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ

Закономірність — це правило, за яким у ряду об'єктів відбувається повторення або змінення властивостей цих об'єктів.

Установи закономірність і продовж ряд.

Установи закономірність. Укажи правильну відповідь серед запропонованих.

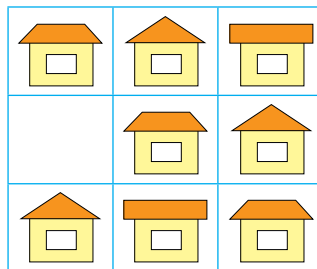

Установи закономірність, за якою розташовано об'єкти.

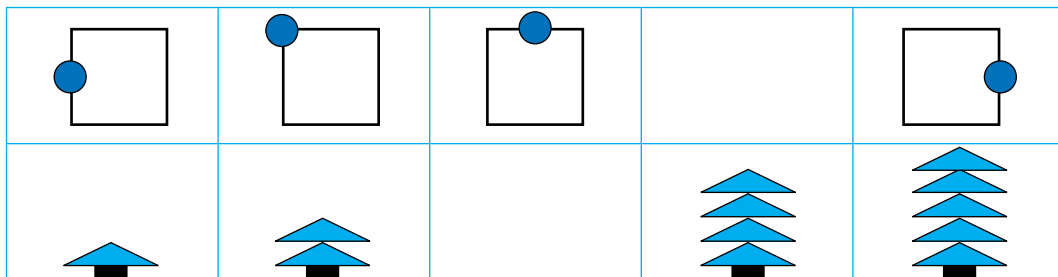

Який малюнок має бути дев'ятим?

Підказка: пригадай алфавіт.

У середовищі графічного редактора виконай завдання. Установи закономірність. Відповідь намалюй.

Які ознаки весни в неживій природі? Які зміни в житті рослин тобі довелося спостерігати під час весняної екскурсії в природу?

Навесні життя рослин залежить від змін у неживій природі. З настанням весни збільшується кількість сонячного тепла та світла, тому рослини виходять зі стану спокою після холодної зими.

Користуючись малюнком (форзац 1), розкажіть, які зміни відбуваються в житті рослин навесні.

Ще не розтанув увесь сніг, а на проталинах уже зеленеє молода травичка. Цвітуть перші трав'янисті рослини. Вони розвивалися взимку під снігом. Достатньо лиш пригріти Сонцю, як вони одразу розцвітають.

Які трав'янисті рослини цвітуть рано навесні? Опишіть їх.

Підсніжник

Мати-й-мачуха

Проліска

Ряст

Більшість ранньоквітучих рослин росте в лісі, поки там достатньо світла та вологи. Коли розпуститься листя на деревах, ці рослини вже встигнуть відцвісти й утворити плоди з насінням.

Не топчи та не зривай у лісі ранньоквітучих рослин, бо вони можуть зникнути!

Починається весняний рух соків у дерев і кущів. Вода рухається до бруньок, вони бубнявлюють і розпускаються. З'являються молоді яскраво-зелені листочки. Першими розпускаються бруньки на березі, потім — на липі, дубі, а ще пізніше — на акації, яблуні, груші. На ялині та сосні з'являються гілочки з молодою хвоею.

Деякі дерева та кущі зацвітають раніше, ніж на них з'являється листя.

Які дерева та кущі зацвітають першими навесні? Поміркуй, на що схожі їхні квітки.

Вільха

Ліщина

Верба

У травні, одночасно з розпусканням листя, цвітуть акація, горобина, каштан, черемха, яблуня, груша.

Цвітіння ранньоквітучих рослин, розпускання листя на деревах і кущах, поява трав'янистих рослин — це весняні явища в житті рослин.

Чому в народі кажуть: «Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає»?

Які рослини цвітуть біля твого дому або школи? Якого кольору їхні квітки?

Які умови потрібні для життя організмів?

Рослини — це організми. Вони дихають, живляться, розмножуються, ростуть і розвиваються. Рослина виростає та розвивається з насінини.

Розкажіть, у якій послідовності відбувається розвиток рослини з насінини.

Коли насінини проростає, у неї спочатку з'являється корінь. Потім — стебло, яке виносить на поверхню ґрунту листя. Проросток росте й розвивається. З часом із нього формується доросла рослина, на якій утворюються квітки, а з них — плоди з насінням.

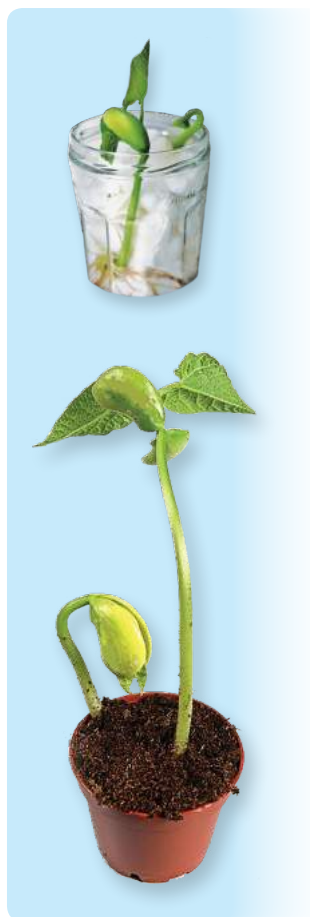
Які умови потрібні для росту та розвитку рослини?

Переконайся в тому, які умови потрібні для вирощування рослин, тобі допоможуть досліди.

1. У посудину зі змоченими водою ватними кульками помісти 15 насінин квасолі.
2. Коли насіння проросте й з'являться перші листочки, пересади проростки в пронумеровані посудини.
3. Посудини 1, 2, 3 наповни ґрунтом і посади в них по 2–3 проростки квасолі. Посудину 4 наповни піском і посади в неї теж 2–3 проростки.
4. Посудини 1 і 4 помісти в тепле, добре освітлене місце і поливай.
5. Посудину 2 помісти в тепле, добре освітлене місце і не поливай.
6. Посудину 3 помісти в холодильник і поливай.

Номери посудин та умови вирощування рослин

1. Є всі умови для вирощування.	2. Відсутня вода.	3. Відсутнє світло й тепло.	4. Відсутні мінеральні солі.
---------------------------------	-------------------	-----------------------------	------------------------------

Спостерігай за рослинами, вирощеними в різних умовах. Зроби висновок про те, як розвиваються рослини.

Для вирощування рослин потрібні світло, тепло, повітря, вода та поживні речовини.

Де перебували комахи взимку? Яких комах можна було спостерігати під час весняної екскурсії в природу?

Навесні Сонце піднімається на небосхилі вище, ніж узимку, тому гріє сильніше. З кожним днем стає все тепліше. З'являється пожива для комах: розпускається листя на деревах і кущах, зеленіють трави, з'являються перші квіти. Усе це впливає на життя комах. Вони пробуджуються зі сну, займаються пошуками їжі та місця для відкладання яєць.

Як тільки зійшов сніг, уже можна зустріти деяких комах.

Які комахи одними з перших з'являються навесні? Чому саме їх можна побачити першими?

Павиче око

Адмірал

Жалібниця

Мураха

Бджола

Муха

Весняне сонце нагріло кору дерев і кущів, торішні стебла рослин, дахи будинків, і комахи, які восени туди поховалися, починають пробуджуватися. Із квітки на квітку перелітають метелики: кропив'янка, лимонниця, павиче око, адмірал, жалібниця. Вони живляться, збираючи нектар.

Ранньою весною з'являються мухи, які виповзли зі своїх схованок і гріються на сонці. Бджоли вилітають із вуликів у пошуках нектару, яким вони живляться.

Щойно пригріло Сонце, мурахи, які зимували в підземній частині мурашника, прокидаються. Вони лагодять після зими мурашник, займаються пошуками їжі.

На початку травня в мурах з'являються перші личинки. З них незабаром виростуть молоді мурашки. Дорослі мурахи турбуються про личинок, годують їх.

Самки джмелів та ос навесні залишають місця зимування і летять у пошуках поживи. Потім вони облаштовують свої гнізда, у які відкладають яйця, та створюють нові сім'ї.

Поява комах — це весняне явище в живій природі.

Чому в житті комах навесні відбуваються зміни?

Поміркуйте, чому не можна знищувати джмелів та ос особливо на початку весни.

КОТИКИ-ВОРКОТИКИ — ЦЕ ВЕРБОВИЙ ЦВІТ

Котики

Котики-воркотики
в мене на вікні.
Котики-воркотики —
гості весняні.

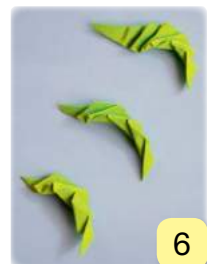
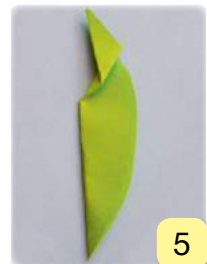
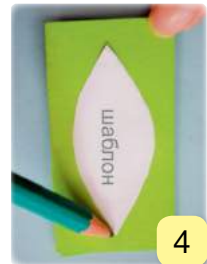
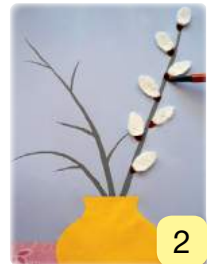
Андрій М'ястківський

- ★ кольоровий папір
- ★ косметичні ватні диски
- ★ клей
- ★ олівець
- ★ ножиці
- ★ фломастери

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. На картонну основу наклеї аплікацію вази. Намалюй фломастером гілочки (фото 1).
2. З ватного диска виріж 7–8 вербових «котиків», які за формою і розміром схожі на гарбузове насіння. Приклей «котики» на гілочку. Коричневим фломастером домалюй до «котиків» лусочки (фото 2).
3. Виріж смужку паперу зеленого кольору завбільшки 6×24 см. Згофруй її по довжині (ширина загину 3 см) (фото 3).
4. Намалюй шаблон листочка, приклади й обведи (фото 4).
5. Виріж 7–8 листочків, зігни їх навпіл. Згофруй листочки по косій лінії (фото 5, 6).
6. Розгорни та приклей їх на гілочку (фото 7).

ЧИСЛОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ

Пригадай, що таке закономірність. Попрацюй із числовими закономірностями.

Що наступне? Поясни свої міркування.

а) 1, 2, 3, 4, 5, 6, ...; б) 16, 13, 10, ...; в) О, Д, Т, Ч, ...

(Підказка: один, ...).

Установи закономірність.

19	15					
6	13	12	10	11	9	8
13	2	6	3			

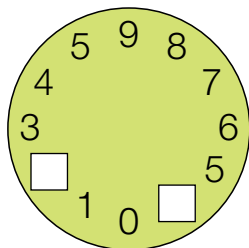

За яким правилом записано числа?

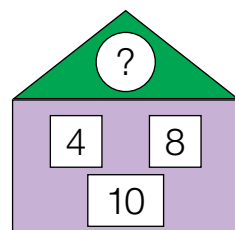
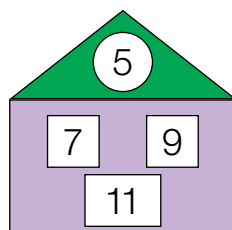
26, 46, 36, 56, 46, 66, 56, 76, 66

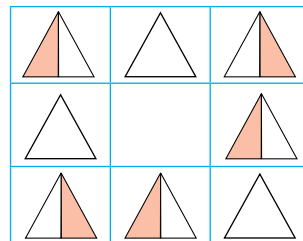
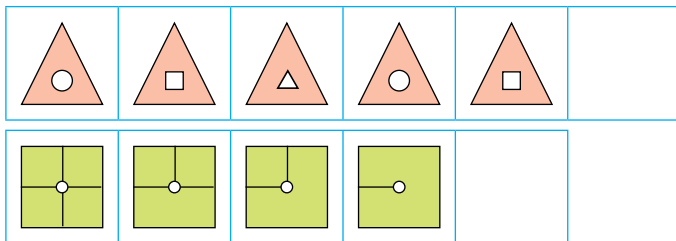
Які числа пропущено?

Установи закономірність і встав число замість «?».

У середовищі графічного редактора намалюй фігури. Установи закономірність і намалюй відповідь.

За якими птахами можна було спостерігати під час весняної екскурсії в природу?

Щойно пригріло сонце, як птахи відчували весну. Птахи, які зимували поблизу людських осель, повернулися в ліси, на поля, у парки. Повертаються в рідні краї перелітні птахи.

Час прильоту птахів залежить від появи для них кормів. Раніше за всіх прилітають ті, які можуть знайти поживу на звільненому від снігу ґрунті: шпаки, жайворонки, лелеки.

Пізніше прилітають дрозди, крижні, лебеді, гуси. Найпізніше повертаються ластівки, серпокрильці, зозулі, соловейки.

Складіть за малюнками розповідь про весняні турботи птахів.

Весна для птахів — гаряча пора. Вони будують гнізда та відкладають у них яйця. Більшість птахів насиджує яйця. Через певний час з яєць вилуплюються маленькі пташенята, яких дорослі птахи годують та обігрівують.

Приліт перелітних птахів, будівництво гнізд, відкладання та насиджування яєць, вигодовування пташенят — це весняні явища в житті птахів.

Користуючись малюнком (форзац 1), розкажіть про весняні зміни в житті птахів.

Як зимували звірі? За якими звірами можна було спостерігати під час весняної екскурсії в природу?

Навесні звірі линяють. Вони змінюють густе й тепле хутро на рідше й темніше.

Пробуджуються їжаки, ведмеді, борсуки, ховрахи. Запасів жиру в них майже не залишилося. Вони одразу вирушають на пошуки поживи.

Ведмедиця разом із ведмежам, яке народилося взимку, усе частіше виходить із барлогу на пошуки їжі.

Навесні в лісі з'являються нові жителі. У звірів народжуються малята, яких матері вигодовують молоком.

У неглибокій ямці зайчиха народжує 3–4 зрячих, укритих хутром зайченят.

У вистеленому м'яким пухом гнізді білка народжує 5–7 сліпих і голих білченят.

У лігві дика свиня народжує 3–4 зрячих поросят, які швидко починають виходити з матір'ю на пошуки корму.

Пробудження від зимового сну, линяння, народження малят і вигодовування їх молоком — це весняні явища в житті звірів.

Чому в житті звірів навесні відбуваються зміни?

Користуючись малюнком (форзац 1), розкажіть про весняні зміни в житті звірів.

Чи зможуть тварини існувати без рослин? Чи зможуть одні тварини існувати без інших тварин? Чому?

Тварини не можуть існувати без рослин. Рослини є кормом для тварин. Багато тварин не можуть існувати без інших тварин, тому що вони ними живляться.

Які тварини живляться рослинами?

Шишкар

Колорадський жук

Білан капустяний

Миша

Заєць

Козуля

Які тварини живляться іншими тваринами?

Зозуля

Сова

Жук-сонечко

Куниця

Їжак

Вовк

Отже, тварини живляться рослинами або іншими тваринами, тобто всі вони тісно пов'язані між собою. Тому кажуть, що живі організми з'єднані в **ланцюги живлення**.

Розгляньте схеми ланцюгів живлення і розкажіть, хто чим живиться. Який організм є першим у ланцюгу живлення, який — другим, а який — третім?

Сосна

Жук-короїд

Дятел

Дуб

Миша

Лисиця

Ланцюг живлення завжди починається з рослини.

Другою ланкою в ланцюгу живлення завжди є тварина, яка живиться рослинами.

Третьою ланкою в ланцюгу живлення завжди є тварина, яка живиться іншими тваринами.

Тварини поєднані між собою та з рослинами ланцюгами живлення. Ланцюг живлення — це кормові зв'язки між рослинами й тваринами в природі.

Користуючись малюнком (форзац 1), утворіть ланцюги живлення, які склалися у весняному лісі.

ВЕЛИКОДНЯ КУРОЧКА

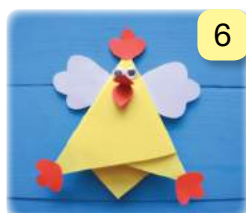
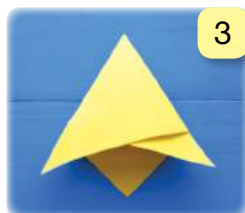
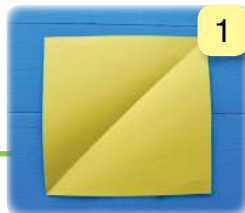
Рідних і друзів зі святом Великодня можна привітати, подарувавши «Великодню курочку», виготовлену власноруч.

- ★ білий і кольоровий папір
- ★ ножиці, клей
- ★ простий олівець
- ★ скотч тоненький
- ★ дерев'яна паличка
- ★ клей із блискітками
- ★ «рухливі» оченята

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. З аркуша жовтого кольору зроби квадрат (фото 1).
2. Розріж по діагоналі й отримай трикутники. Один із них — заготовка тулуба (фото 2).
3. Відігни обидві сторони донизу, як на зразку. Закріпи клеєм правий кінець заготовки (фото 3).
4. Намалюй і виріж деталі крилець, гребінчика, лапок, дзьобика. Заготуй три смужки (10 × 2 см) білого кольору (фото 4).
5. Переверни заготовку. Кінці смужок склей у «петельку». Приклей, як на фото. Крильця приклей у верхній частині тулуба по обидва боки (фото 5).
6. Переверни заготовку. Приклей гребінчик, дзьобик, лапки, очі (фото 6).
7. Скотчем зафіксуй паличку (фото 7). Задекоруй виріб клеєм із блискітками (фото 8).

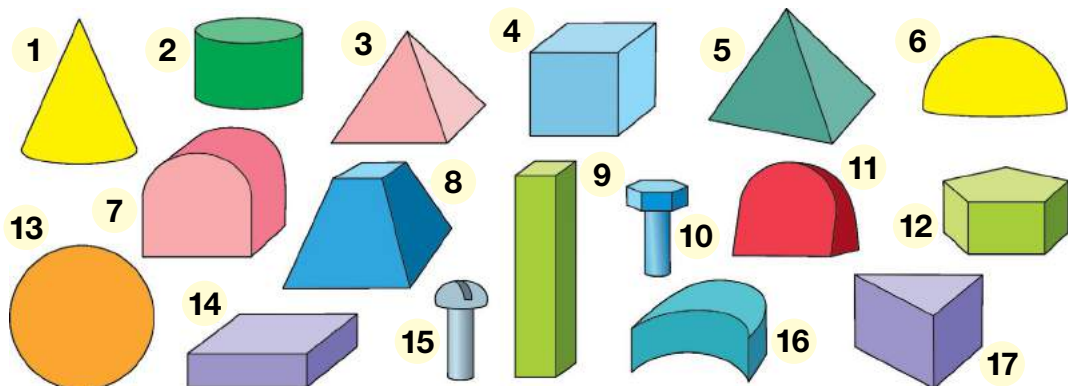

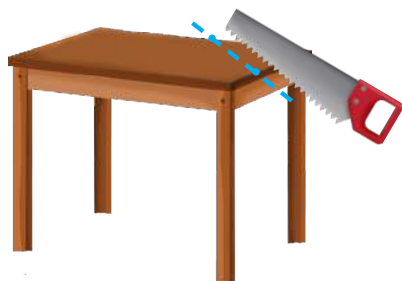
РОЗВ'ЯЗУЄМО ГЕОМЕТРИЧНІ ЗАДАЧІ

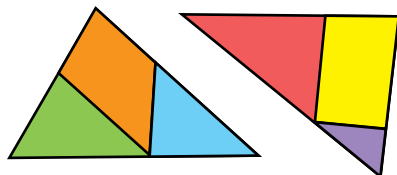
Задача 1. Розподіли ці об'єкти на три групи: фігури із кривими поверхнями, фігури із плоскими поверхнями, фігури із кривими і плоскими поверхнями. Назви їхні номери.

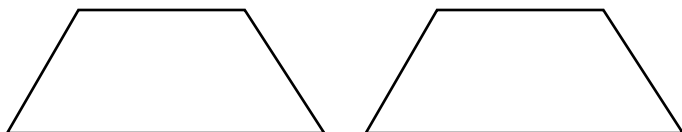
Задача 2. Кришка стола має чотири кути. Один кут відпиляти. Скільки кутів стало в кришці стола?

Задача 3. Знайди на малюнках 3 трикутники і 3 чотирикутники.

Задача 4. Проведи уявно в кожній фігурі одну лінію так, щоб отримати 3 чотирикутники.

Перевірте відповіді до задач 2 і 4, використовуючи побудови в середовищі графічного редактора.

Що станеться, якщо в природі зникнуть рослини й тварини?

Доберіть назви зображеним знакам. Прочитайте й обговоріть правила поведінки в природі навесні. Поміркуйте, якими можуть бути наслідки, якщо не дотримувати цих правил.

Не зривай і не витоптуй ранньоквітучих трав'янистих рослин. У лісі ходи дорогою або стежкою.

Не галасуй у лісі, не вмикай гучну музику. Не бери до лісу собаку, не полохай тварин.

Не руйнуй пташиних гнізд, не підходь близько до них, не бери пташині яйця чи пташенят до рук.

Не лови та не підбирай пташенят і малят звірів, не забирай їх додому. Не знищуй комах.

Дотримуй правил поведінки в лісі навесні. Це допоможе зберегти та примножити рослинний і тваринний світ рідного краю.

Які зміни відбуваються навесні в неживій і живій природі?

Весна — це пора важливих робіт на полях, городах, у садах. Багато роботи в людей по догляду за свійськими тваринами.

Яку роботу виконують люди навесні?

Навесні в полях, поки Сонце не висушило ґрунт, висівають насіння гороху, гречки, пшениці, цукрового буряку, соняшника, кукурудзи, різних овочів. На городах садять картоплю. У садах обрізають гілки на деревах і кущах, обприскують їх від шкідників і хвороб, корів та овець виводять на пасовища.

У містах і селах прибирають вулиці, двори, парки та сквери. Висаджують дерева, кущі, розсаду квітучих рослин.

Які ранні овочі та зелень дарує людям весна? Чому їх корисно вживати в їжу?

Які весняні роботи виконують люди на полях, городах, у садах там, де ти живеш? Як доглядають за свійськими тваринами навесні? Як ти допомагаєш дорослим навесні?

Чому в народі кажуть: «Весняний день рік годує»?

Щоб запам'ятати все, що дізналися про весну, створіть лепбук «Весна в природі».

Бузок

Один бузок ось під вікном,
а другий біля ґанку,
один синенький, а отой
біленький, як сметанка.
Обидва ніжні, запашні,
аж дух вам забиває,
і кожна гілка, як букет,
із листя виглядає.

Катерина Перелісна

- ★ паперові серветки білого, рожевого чи фіолетового кольору
- ★ кольоровий папір
- ★ кольорові олівці, фломастери
- ★ картон
- ★ ножиці
- ★ клей

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. На картонній основі намалюй гілочку бузку та грона. Попередньо підготуй кульки. Серветку розріж на дев'ять частин. З кожного шматка скачай кульку (фото 1, 2, 3).
2. Нанеси густо клей на грона бузку. Зверху приклей паперові кульки, щільно заповнюючи всю поверхню (фото 4, 5, 6).
3. Виріж зелені листочки та приклей до гілочки бузку (фото 7).

Сучасні цифрові технології дають безліч можливостей для художників, дизайнерів, конструкторів, архітекторів. Найпростіші дії з фотографіями можна виконати у графічному редакторі Paint. Ви можете зробити будь-яке фото незвичайним і цікавим завдяки інструментам редактора.

1. Вибери і відкрий фотографію ялинки.
2. Зроби копію зображення за допомогою команди **Копіювати**. Для цього натисни на значок файлу правою клавішею миші, вибери дію **Копіювати**. Потім перемісти курсор на вільне місце Робочого столу. Натисни правою кнопкою миші і вибери дію **Вставити**.
3. Правою кнопкою вибери **Відкрити** за допомогою Paint.

За допомогою інструмента **Фігури** намалюй різнокольорові іграшки; інструмента **Лінія** — сніжинки; інструмента **Трикутник** — верхівку. Розмісти створені об'єкти на зображенні ялинки.

Помилки в роботі можна виправити за допомогою інструментів **Гумка** і **Відміна останньої дії**.

З чого виготовлено рукотворні тіла, які оточують тебе в школі та вдома?

Для виготовлення рукотворних тіл люди використовують різноманітні матеріали. Більшість цих матеріалів природного походження. Це — глина, пісок, деревина, вовна, шкіра, зерно, хутро, молоко, нафта, вапняк.

Крім природних, є матеріали, які створили люди. Це — **рукотворні матеріали**, яких немає в природі.

Розгляньте та назвіть рукотворні матеріали. З яких природних матеріалів вони виготовлені?

Пластмаса

Кам'яне вугілля

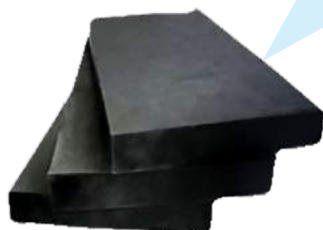
Поліетилен

Нафта

Природний газ

Гума

Поролон

Рукотворні матеріали мають певні властивості, завдяки яким їх використовують люди.

Пластмаса — міцний, легкий, пластичний матеріал, який добре фарбується, не пропускає воду та повітря, без запаху.

Гума — еластичний, пружний, стійкий до зношування матеріал, який не пропускає воду та повітря.

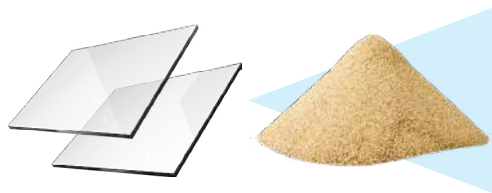
Поліетилен — пружний, гнучкий, пластичний матеріал, який не пропускає воду та повітря, не має запаху.

Поролон — м'який, еластичний, пористий матеріал, у порах якого міститься багато повітря.

Розгляньте й назвіть рукотворні матеріали. З яких природних матеріалів вони виготовлені?

Скло — прозорий, твердий матеріал, який не пропускає воду та повітря. Виробляють скло з піску та вапняку.

Папір — непрозорий, м'який матеріал, який пропускає воду та повітря, добре ріжеться та згинається. Виробляють папір із деревини.

Матеріали бувають природні та рукотворні.
Рукотворні матеріали люди виробляють із природних матеріалів.

З яких рукотворних матеріалів виготовлено предмети, які оточують тебе в школі?

Які рукотворні матеріали тобі відомі? Які вони мають властивості?

Рукотворні матеріали, завдяки їхнім властивостям, люди використовують для виготовлення різноманітних необхідних речей.

Які речі люди виготовляють із пластмаси? Для чого їх використовують?

Які речі люди виготовляють з гуми? Для чого їх використовують?

Які речі люди виготовляють з поролону? Для чого їх використовують?

Які речі люди виготовляють з поліетилену? Для чого їх використовують?

Які речі люди виготовляють зі скла? Для чого їх використовують?

Які речі люди виготовляють з паперу? Для чого їх використовують?

Завдяки властивостям, які мають рукотворні матеріали, люди використовують їх для виготовлення різноманітних побутових речей.

Які предмети побуту в тебе вдома виготовлено з рукотворних матеріалів? Які це рукотворні матеріали?

ВИНАХОДИ ЛЮДСТВА ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Якими винаходами людства ти користуєшся в повсякденному житті?

Ми оточені речами, якими повсякденно користуємося, не задумуючись над тим, хто їх винагадав і створив. Це зробили **вчені-винахідники**. Багато винаходів вплинули на життєдіяльність людей.

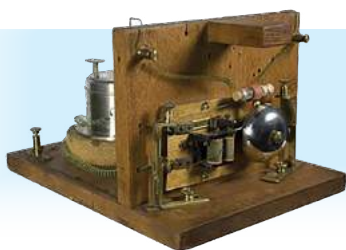
Розгляньте винаходи людства та поміркуйте, як вони вплинули на життєдіяльність людей. Розкажіть, які зміни відбулися з винаходами.

Перший телефонний апарат

Сучасний телефонний апарат

Перший радіоприймач

Сучасний радіоприймач

Перший телевізор

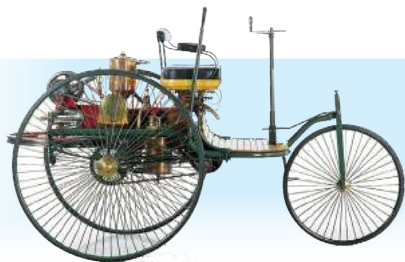
Сучасний телевізор

Один з перших комп'ютерів

Сучасний комп'ютер

Перший автомобіль

Сучасний автомобіль

Винаходи дали можливість людям робити те, що було раніше неможливим: друкувати книжки, освітлювати приміщення електричними лампами, спілкуватися та передавати інформацію на значні відстані.

Автомобілі, літаки, пароплави дозволили людям швидко переміщатися.

Важко уявити життя сучасних людей без комп'ютера чи смартфона. За допомогою комп'ютерів люди проектують будинки, заводи, машини, керують роботою фабрик і заводів, банків і магазинів.

Винаходи дали можливість людям робити багато справ, які змінили їхнє життя на краще.

Виконай навчальний проект «Досліджуємо найважливіші винаходи людства». Підготуй розповідь про історію одного з винаходів людства (на вибір).

ВЕСЕЛЕ ЖАБЕНЯТКО

В озерах, ставках, болотах можна запримітити жабок. Вони полюбують маскуватися в зеленому очереті. Талановиті співаки та вправні стрибуни, жаби надзвичайно обережні. Щоб гарненько їх розгледіти, слід заचाїтися і не ворушитися.

Пропоную власноруч виготовити жабку із пластиліну.

★ пластилін

★ дощечка

★ стека

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Скачай кульку. Видовж її та стекою розріж ротик. Сплющ верхню частину заготовки (фото 1).
2. Для язичка скачай невеличку кульку, видовж і розплатй її. Встав язичок у ротик (фото 2).
3. Скачай кульки для очей, брів. Прикріпи їх на голівку (фото 3).
4. Дві кульки розкачай у «ковбаски» та вигни. Це задні лапки. Приліпи їх до тулуба (фото 4).
5. Дві кульки меншого розміру також розкачай, вигни, розріж стекою кінці та приклей. Це передні лапки (фото 5).

1

2

3

4

5

Послідовність дій характерна для виконання будь-якої роботи.

Які дії ти виконуєш у школі, на вулиці, коли допомагаєш дорослим у саду, на городі? Наведи приклади.

Прочитайте послідовність дій. Яку різницю ви помітили? На вашу думку, яка послідовність дій правильна? Чому?

1. Відкрити кран.	1. Відкрити кран.
2. Вимити руки.	2. Вимити руки.
3. Умити обличчя.	3. Умити обличчя.
4. Витерти обличчя і руки рушником.	4. Закрити кран.
5. Закрити кран.	5. Витерти обличчя і руки рушником.

На малюнку зображено послідовність дій вирощування рослини. Назви дії, які виконують садівники.

Якщо виконувати дії в заданому порядку, отримуємо очікуваний результат. Як можна назвати одним словом послідовність виконуваних дій? Так, справді, це правила, пам'ятка, алгоритм.

Використовуючи доступні джерела інформації, знайди:

- значення слова «алгоритм» (I група учнів);
- походження слова «алгоритм» (II група учнів).

Кожна дія в алгоритмі — це команда. **Команда** — це речення, яке спонукає до дії. Згадай, як називають такі речення.

Які з цих речень є спонукальними? Наведіть власні приклади спонукальних речень.

1. Винеси сміття.
2. Котра година?
3. У якому класі ти навчаєшся?
4. Я виконую завдання.
5. Вивчи вірш напам'ять.
6. Витри класну дошку.

Лінійний алгоритм — це алгоритм, дії в якому виконують послідовно, одна за одною. Наприклад, більшість кулінарних рецептів є лінійними: збити, змішати, випекти, нарізати тощо. Кожна команда лінійного алгоритму є обов'язковою до виконання.

Команда 1

Команда 2

Команда 3

У середовищі графічного редактора виконай малюнок по клітинках.

Для цього виконай таку послідовність дій:

3 клітинки праворуч, 3 — вгору, 3 — праворуч, 9 — униз, 12 — праворуч, 3 — вгору, 3 — праворуч, 3 — вниз, 3 — ліворуч, 9 — униз, 3 — ліворуч, 6 — вгору, 9 — ліворуч, 6 — униз, 3 — ліворуч, 12 — угору, 3 — ліворуч, 3 — вгору.

Підказка. Спочатку можна виконати малюнок на аркуші зошита в клітинку.

Вибери з меню команди **Вид, Лінійки сітки**. За допомогою інструмента **Лінія**, утримуючи клавішу Shift, виконай малюнок за поданим алгоритмом. Хто буде намальований?

УКРАЇНА У СВІТІ. КРАЇНИ — СУСІДИ УКРАЇНИ

Як назву має країна, де ти живеш? Чому її називають Батьківщиною?

Україна — одна з великих за розмірами держав світу. За розмірами території вона посідає 46 місце серед майже 200 країн світу.

Знайдіть на карті світу Україну. Визначте, у якій частині світу вона розташована.

Україна — європейська держава. Її територія повністю розташована в Європі.

Кордони України мають велику протяжність як суходолом, так і Чорним та Азовським морями. Україна має сім країн-сусідів, з якими вона межує на суходолі. Це — Росія, Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та Молдова.

Знайдіть на карті Європи Україну. Порівняйте її розміри з розмірами інших країн Європи. Знайдіть кордони України та її країн-сусідів.

1. Росія
2. Білорусь
3. Польща
4. Словаччина
5. Угорщина
6. Румунія
7. Молдова

Україна — це найбільша за розмірами території європейська країна. Через неї проходять шосейні, залізничні, морські та річкові шляхи, які з'єднують Україну з іншими країнами. Україна торгує з багатьма державами. Вона продає метали, літаки, автобуси, олію, цукор, пшеницю, а купує нафту, природний газ, бензин.

Україна — одна з великих за розмірами країн світу. Україна — європейська країна. Її сусідами є Росія, Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та Молдова.

Які назви мають столиці країн-сусідів України? Які прапори, герби та національні костюми в країн-сусідів?

Чому в народі кажуть: «Погано жить, як з сусідами не дружить»?

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЛЮДЕЙ У СВІТІ

Чим відрізняються люди з різних куточків світу? Чим вони схожі?

Люди, які живуть у різних куточках світу, зовні відрізняються між собою. Важко знайти на Землі двох в усьому подібних людей.

Користуючись малюнками, опишіть основні відмінності дітей з різних куточків світу.

Люди з різних куточків світу відрізняються зовнішніми ознаками: кольором шкіри, рисами обличчя, кольором і формою волосся. Відмінності між людьми виникли дуже давно, коли окремі групи людей жили далеко одна від одної в різних природних умовах.

Чорна чи смуглява шкіра та чорне волосся захищали жителів жарких і теплих країн від сонячних опіків і перегрівання. Вузький розріз очей сформувався як захист від сильного вітру, пилових і снігових буревіїв.

Та якими б різноманітними не були люди на Землі, вони відрізняються лише з вигляду. В усьому іншому вони однакові. В усіх людей однакова зовнішня і внутрішня будова тіла, вони всі мають розумові здібності.

Незалежно від зовнішніх відмінностей, усі люди на Землі рівні. Усі люди заслуговують на повагу, розуміння та доброзичливе ставлення.

Користуючись малюнком, розкажіть, як мають ставитися один до одного всі люди на Землі.

Чому в народі кажуть: «Як ми до людей, так і люди до нас»?

ГНОМИК

Чи знаєш ти, що в Польщі є місто Вроцлав? Його ще називають містом гномів «краснолюджів».

Маленькі «пожежники», «штангісти», «ключники», «тенісисти», навіть «байкери» зустрічають вас на різних вуличках. Їх в місті вже понад триста.

Виготов і ти свого маленького друга.

- ★ велика намистинка
- ★ стрічка чи тасьма
- ★ картонна втулка
- ★ клей «Момент», ножиці
- ★ нитки для в'язання
- ★ фетр чи віскозні кольорові серветки
- ★ картон (10 × 10 см)
- ★ дрібний декор

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Виріж із фетру (серветки) прямокутник, розмір якого відповідає розміру втулки (фото 1).
2. Виріж заготовку для капелюшка гнома (фото 2).
3. Приклей на втулку фетрову основу. Склей капелюшок, надінь на заготовку (фото 3).
4. Обмотай картонну заготовку кольоровими нитками декілька разів. Міцно перев'яжи вгорі, розріж унизу (фото 4, 5).
5. Приклей бороду (фото 6).
6. Приклей носик — намистинку (краще скористайся допомогою дорослих). Задекоруй капелюшок (фото 7).

1

2

3

4

5

6

7

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК В АЛГОРИТМАХ

Пригадайте, що означає слово «алгоритм». Чи завжди виконання алгоритму приводить до бажаного результату?

Розглянь малюнки. Укажи послідовність дій, щоб хлопчик потрапив вчасно до школи.

Укажіть правильну послідовність дій в алгоритмах.

1. Відкрий кран.
2. Візьми тарілку.
3. Постав її у шафу.
4. Вимий тарілку.
5. Витри тарілку.
6. Закрий кран.

1. Візьми лійку.
2. Відкрий кран.
3. Закрий кран.
4. Набери воду в лійку.
5. Постав лійку на місце.
6. Поливай вазон.

1. Принеси пилосос у кімнату.
2. Підключи до мережі.
3. Натисни кнопку увімкнення пристрою.
4. Натисни кнопку вимкнення пристрою.
5. Відключи пилосос від мережі.
6. Постав пилосос на місце.
7. Почисти килим за допомогою пилососа.

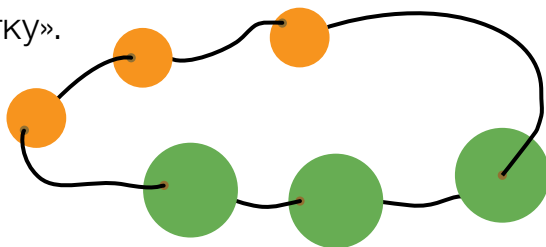

Є три великі намистини і три маленькі. Марічка виготовила два різні браслети із цих намистин. Данилко стверджує, що можна зробити три різні браслети. Запропонуй власні варіанти виготовлення браслетів.

У середовищі графічного редактора виконай алгоритм «Браслет».

1. Намалюй велику намистину.
2. Скопіюй намистину двічі.
3. Намалюй маленьку намистину.
4. Скопіюй намистину двічі.
5. Нанижи намистини на «нитку».
6. Створи різні інформаційні моделі браслетів.

Вигадай власні приклади комбінування геометричних фігур. Намалюй їх у середовищі графічного редактора.

Які свята відзначають у твоїй родині?

У світі налічується близько 200 країн. Вони відрізняються розмірами території, кількістю населення, історією. Люди, які там живуть, мають свою мову та культуру.

Культура — це поєднання освіти, мистецтва, звичаїв, свят, національного одягу, страв. Культура кожного народу особлива та неповторна, вона відрізняє його від інших.

Які цікаві свята відзначають у різних країнах світу? На якому з них тобі хотілося б побувати? Чому?

Фестиваль шоколаду в Італії

Фестиваль повітряних зміїв у Китаї

Парад квітів у Голландії

День дівчаток у Японії

Які звичаї є в різних країнах?

У Німеччині першокласники отримують пакунки із солодощами та подарунками.

У Греції на Новий рік діти виставляють черевики, щоб їх наповнили подарунками.

У Японії, Китаї, В'єтнамі, Кореї їдять паличками.

У Данії вивішують прапор біля будинку, якщо хтось святкує день народження.

У різних країнах світу є свої національні страви. В Італії — це піца, у Франції — круасан, у Японії — суші, у Грузії — хачапурі, у Сполучених Штатах Америки — гамбургер.

У кожного народу є неповторна культура та звичаї. Шануй і поважай культуру та звичаї різних народів.

Які страви народів світу тобі доводилося вживати? Які продукти входять до їх складу?

Які звичаї побутують у нашій країні?

Виконай навчальний проект «Подорожуємо країнами світу».

В ГОСТЯХ У КАЗКИ

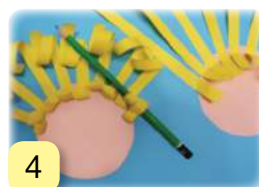
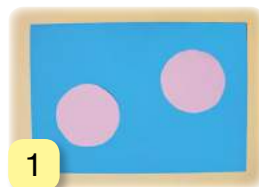
Хто з вас не любить казок, особливо про принцес і принців? Сподіваюсь, що ти не тільки зможеш виготовити чудову аплікацію, але й уявити себе в ролі придворного перукаря та створити героям чудові зачіски.

- ★ кольоровий папір і картон
- ★ ножиці
- ★ клей
- ★ простий олівець
- ★ «рухливі» оченята (можна намалювати)
- ★ стрічка (20–30 см)
- ★ лінійка
- ★ 12–15 паперових смужок (21 × 1 см)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Виріж із паперу рожевого кольору два круги діаметру 8 см. Приклей на кольоровий картон (фото 1).
2. Виріж із паперу жовтого кольору 12–15 смужок (21 × 1 см). Краще підготувати заздалегідь (фото 2).
3. Приклей смужки, як на зразку (фото 3).
4. У принца закрути «кучерики» — накрути на олівець кінці смужок (фото 4).
5. У принцеси сформуєй «хвостики» — відігни смужки донизу та склей, як на фото. Виріж і приклей принцові вуха (фото 5).
6. Зав'яжи стрічки на «хвостиках» у принцеси. Виріж та приклей корони. Приклей очі, намалюй брівки, носик, ротик, щічки та веснянки (фото 6).

Змініть речення так, щоб вони перетворились на спонукальні.

Наприклад:

Хлопчик надсилає повідомлення електронною поштою.

Хлопчику, надішли повідомлення електронною поштою.

Тато п'є каву.

Дівчинка робить зарядку.

Хлопчик малює літак.

Команди алгоритму виконують **виконавці**. Виконавцями можуть бути люди, тварини, пристрої.

Назви виконавців та їхні дії.

Комп'ютер теж є виконавцем алгоритмів. Для комп'ютера та інших цифрових пристроїв алгоритмом є програма.

Які слова зашифровано? За яким алгоритмом ти діятимеш?

4	3	6	5	7	2	1
а	м	д	н	а	о	к

4	1	5	2	3
о	р	т	о	б

Що ти знаєш про роботів? Як роботи допомагають людям? Де варто використовувати роботів?

Щоб виконавець виконував команди, вони мають входити в **систему команд** цього виконавця.

I група. Складіть алгоритм надсилання електронного листа. Хто є виконавцем команд цього алгоритму?

II група. Людина на вулиці хоче випити кави. На своєму шляху вона бачить автомат з кавою. За яким алгоритмом вона має діяти?

Як ти вважаєш, чи є кавоварка виконавцем алгоритму? Назви кілька команд, які виконує цей пристрій.

III група. Учні шукають значення слова в словнику. За яким алгоритмом вони діють?

У середовищі графічного редактора намалюй робота. Використовуючи команди **Скопіювати**, **Перемістити**, намалюй іншого робота.

Користуючись малюнком (форзац 2), назвіть ознаки літа в природі.

На зміну весні незабаром прийде літо — найтепліша пора року. Можуть бути зливи, грози. Зненацька налетить вітер, принесе дощові хмари, пройде злива, одразу вигляне Сонце, висушить усе довкола — і дощу наче й не було.

Чому літні місяці отримали свої назви?

Уважають, що назву червню принесли червоні суниці, полуниці, вишні та черешні.

У липні бджоларі на пасіках починають збирати липовий мед — липець.

Серпень — пора жнив. У давнину пшеницю, жито жали серпом. Звідси і назва місяця.

**Літо — це пора року між весною та осінню.
Літні місяці — червень, липень, серпень.**

Чи справдяться народні прикмети про погоду влітку: горобці купаються в пилюці — бути дощу; голуби воркують — до теплої погоди?

Чому в народі кажуть: «Бджоли раді цвіту, а люди — літу»?

ОЗНАКИ ЛІТА В НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ

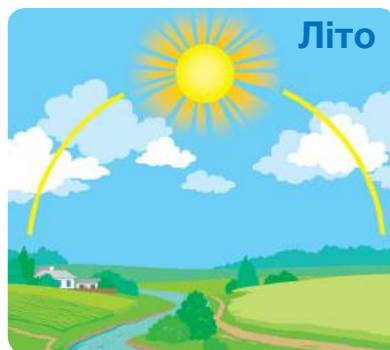

Чому на Землі змінюються пори року?

Улітку півкуля, на якій ми живемо, найбільше нахилена до Сонця. Сонце в полудень перебуває найвище. Його промені падають під великим кутом, тому добре освітлюють і сильно нагрівають земну поверхню. Шлях Сонця на небосхилі влітку найдовший, тому день довгий, а ніч коротка.

Як змінилася висота Сонця над земною поверхнею і шлях Сонця на небосхилі з настанням літа?

Користуючись малюнком (форзац 2), назвіть ознаки літа в неживій природі.

Яскраво світить і сильно гріє влітку Сонце. Повіває теплий вітерець. Небо голубе, на ньому з'являються білі купчасті хмари. Бувають грози, які супроводжуються зливами, сильним вітром, градом. Інколи під час дощу на небі можна побачити веселку. Зранку на рослинах може з'являтися роса.

Улітку Сонце в полудень піднімається найвище на небосхилі, добре освітлює та сильно нагріває земну поверхню. Тому влітку дуже тепло і довгий день.

Підготуй розповідь про одне з літніх явищ у неживій природі.

Які зміни в житті рослин відбулися навесні?

Літо — пора, коли багато тепла, вологи та світла. Усе це сприяє пишному розвитку рослинності.

Користуючись малюнком (форзац 2), розкажіть, які зміни відбуваються в житті рослин з настанням літа.

У лісі та на луках, у парках і скверах, у садах і на полях усе зеленіє. Багато рослин цвітуть.

Які дерева, кущі і трав'янисті рослини цвітуть на початку літа?

Біла акація

Калина

Конюшина

Улітку цвітуть також липа й катальпа. Більшість дерев відцвіла навесні, а влітку на них дозрівають плоди з насінням.

На яких рослинах улітку достигають плоди?

Ліщина

Чорниця

Вишня

На початку літа луки й узлісся перетворюються на різнобарвні килими. Це розцвіли трав'янисті рослини.

Розгляньте й опишіть трав'янисті рослини, які цвітуть улітку. Поміркуйте, яка пора року найбільш різнобарвна.

Королиця

Дзвоники

Жовтець

У середині літа на полях досягає насіння культурних зернових рослин: жита, пшениці, ячменю, вівса. Розпочинається збирання врожаю — жнива.

Літо — пора розквіту рослинності. Цвітіння, утворення плодів і насіння, дозрівання плодів і насіння на деяких рослинах — літні явища в житті рослин.

Чому в народі кажуть: «Літо зиму годує»?

Які рослини цвітуть біля твого дому або школи?

Що ти сьогодні будеш виготовляти?

ВИШЕНЬКИ-СЕСТРИЧКИ

Поміж листя оксамиту
дозрівають серед літа,
мов сережки, червоненькі,
дрібні ягідки смачненькі.

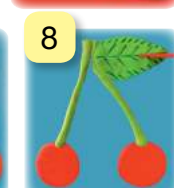
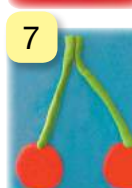
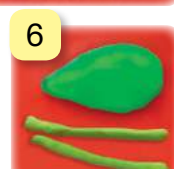
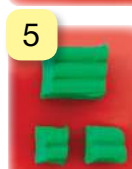
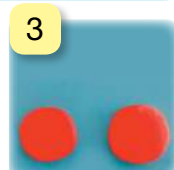

★ пластилін
★ стеки

★ дощечка
★ картон

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Для виготовлення вишеньок візьми брусок пластиліну червоного кольору, відріж його третину (фото 1).
2. Розділи цю частину навпіл (фото 2).
3. Розкачай дві кульки та розплющ їх між долонями. Це — вишеньки (фото 3).
4. Візьми брусок пластиліну зеленого кольору, відріж від нього третину (фото 4).
5. Розділи відрізаний шматок навпіл, одну із цих половинок — ще раз навпіл (фото 5).
6. З більшого шматка розкачай кульку, вижовж і розплющ її, надай форми листка. Із двох менших частинок пластиліну розкачай джгутики — це черешки (фото 6).
7. Розмісти на картоні всі елементи. Приліпи послідовно вишеньки, приєднай до них черешки (фото 7).
8. Приліпи листок. Стекою зроби прожилки (фото 8).

ПОБУДОВА ГЕОМЕТРИЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ ЗА АЛГОРИТМОМ

Розгадай ребус.

а = и

А Л

Т М

Наведіть приклади лінійних алгоритмів, які вам доводилося складати на уроках української мови, математики, технологій. Презентуйте їх однокласникам/однокласницям.

Підказка. Пригадай правила визначення будови слова, правила додавання чисел, послідовність дій під час пришивання ґудзика тощо.

Розгляньмо алгоритми, за якими ми можемо здійснити геометричні побудови.

Алгоритм побудови зафарбованого круга

1. Взяти циркуль.
2. Визначити за допомогою лінійки відстань між голкою циркуля й олівцем.
3. Поставити голку циркуля в центр майбутнього кола.
4. Провести олівцем циркуля коло.
5. Зафарбувати круг.
6. Спробуй у зошиті намалювати коло за допомогою циркуля.

Як можна намалювати коло в середовищі графічного редактора? Як ти вважаєш, де малювати легше: на папері чи в графічному редакторі? Обґрунтуй свою думку.

Виконай завдання в середовищі редактора за алгоритмом.

Завдання 1.

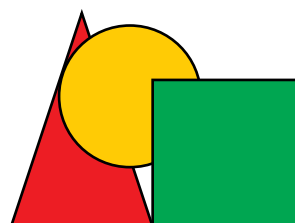
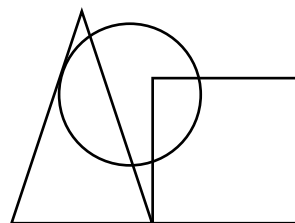
1. Завантаж графічний редактор.
2. Вибери колір для заливки (самостійно).
3. За допомогою інструмента **Заливка** зафарбуй робочу область.
4. Вибери колір для контура (самостійно).
5. За допомогою інструмента **Лінія** горизонтально розділи робочу область навпіл.
6. У верхній частині робочої області намалюй трикутник, прямокутник і квадрат.
7. Підпиши назви фігур.
8. У нижній частині робочої області намалюй еліпс і коло.
9. Підпиши назви фігур.
10. Збережи малюнок.

Як ти вважаєш, чи однакові малюнки створили учні? Чому?

Завдання 2.

1. Намалюй квадрат.
2. Намалюй коло.
3. Намалюй трикутник.
4. Розташуй фігури так, як показано на малюнку.
5. Розфарбуй за допомогою інструмента **Заливка** малюнок так, щоб квадрат був перед колом, а трикутник — за колом.
6. Збережи малюнок.

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

Чи лікували тебе лікарськими рослинами? Якими саме та від яких захворювань їх застосовували?

Рослини, які мають здатність лікувати хвороби людей, називають **лікарськими**.

Користуючись таблицею, розгляньте й опишіть лікарські рослини.

Знімає жар, лікує кашель, зміцнює організм	Сприяє загоєнню ран	Лікує хвороби шлунка та кишечника
 Малина	 Деревій	 Ромашка
 Липа	 Подорожник	 Звіробій
 Калина	 Череда	 Кропива

Збирають лікарські рослини в лісі, на луках, у садах. Рослини висушують і виготовляють з них настої, відвари, мазі. Із соковитих плодів роблять соки, варення.

Лікарські рослини мають здатність лікувати різноманітні хвороби людини.

Які лікарські рослини є в тебе вдома? Для чого їх використовують?

Які ягоди люди збирають у лісі? Які з них тобі доводилося збирати та куштувати?

У лісі влітку достигає багато корисних ягід: суниця, малина, ожина, чорниця. Та серед лісових ягід є отруйні, які в жодному разі не можна зривати, а тим паче куштувати.

Розгляньте й опишіть рослини, отруйні ягоди яких достигають у лісі влітку.

Вовчі ягоди

Вороняче око

Конвалія

Отруйними можуть бути не лише ягоди, а й інші частини рослини.

Розгляньте й опишіть отруйні трав'янисті рослини.

Борщівник

Беладона

Блекота

Отруйні рослини спричиняють у людей захворювання, травми та навіть смерть.

Не зачіпати, не зривати та не куштувати — таке правило поведінки з отруйними рослинами.

Чи ростуть на городі, біля твого дому або школи отруйні рослини? Які саме?

Які зміни відбулися в житті комах, птахів і звірів навесні?

Літо — це пора комах. Найбільше їх під час розквіту рослинності та цвітіння багатьох рослин.

Джмелі, бджоли, метелики, мухи кружляють над квітами, ласуючи нектаром.

Листям живиться гусінь метеликів, жуки-листоїди та їхні личинки.

У житті птахів літо — напружена пора виведення та вигодовування пташенят.

У сойки, сови, ластівки, горобця, шпака, соловейка, дрозда пташенята вилуплюються голими, сліпими та безпорадними. Батьки їх вигодовують комахами й охороняють. Пташенята багато їдять і швидко ростуть.

Гніздо дрозда

Коли пташенята підростають, вони вилітають із гнізда та починають самостійно добувати корм.

У червні в багатьох дрібних птахів пташенята вже залишають гнізда. Розпочинається друга яйцекладка. Горобці, синиці за літо виводять потомство 2–3 рази.

Крижень із каченятами

У більшості звірів улітку підростають малята. До осені вони виростають і починають жити самостійно.

За літо двічі виводять потомство зайці й білки.

Новонароджені їжачата

У лебедів, крижнів, гусей пташенята відразу після появи на світ можуть плавати, бігати та живитися самостійно. Дорослі птахи їх навчають та оберігають від небезпеки.

Лисенята

У середині літа народжуються малята в їжаків. Їжачиха влаштовує гніздо в заростях кущів і піклується про дитинчат. Їжачата народжуються сліпими й укритими м'якими білими голочками.

Розмноження, вигодовування і виховання потомства — основні літні явища в житті тварин.

Користуючись малюнком (форзац 2), розкажіть про літні зміни в житті тварин.

Підготуй розповідь про життя влітку однієї з тварин, яка живе в лісі чи на луках у твоєму рідному краї.

Бджілка Майя

Наша Майя зібрала
мед з усіх усюдів:
з поля, з лісу, з бережка
на здоров'я людям.

Трудівниця замала,
та все носить, носить.
Меду стільки нам дала —
на всю зиму досить!

Людмила Багич

★ пластилін

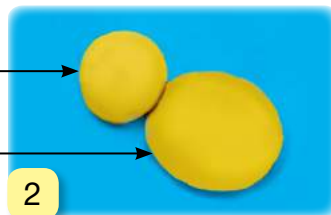
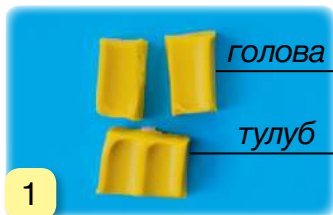
★ стеки

★ дощечка

★ піваркуша синього картону

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Візьми половину бруска пластиліну жовтого кольору. Поділи його стекою навпіл. З одного шматка буде тулуб, а з половини іншого — голова бджілки (фото 1).
2. Розкачай з них дві кульки. Розплющ їх. Більшу трохи видовж. Притисни їх до цупкого картону (фото 2).
3. Розкачай дві кульки з білого пластиліну, розплющ їх і видовж. Це — крила. Стекою нанеси прожилки на крильцях (фото 3).
4. Із пластиліну чорного кольору розкачай довгу тоненьку «ковбаску», розділи її на частинки (фото 4).
5. Приліпи вусики, смужки та лапки до заготовки (фото 5).
6. Оформи личко бджілки (фото 6).

Розгадай ребус.

ор
мент

Орнамент — це ритмічне чергування різноманітних зображень.

Назви види орнаментів. Що є елементом кожного з них? Де і для чого, на твою думку, можуть бути використані орнаменти?

Рослинний орнамент

Геометричний орнамент

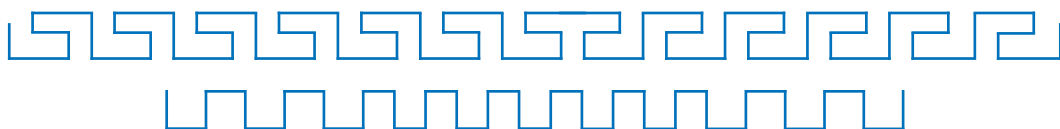

Тваринний орнамент

Де українські майстри і майстрині використовують орнаменти? Наведи приклади.

Найвідомішим видом геометричного орнаменту є меандр.

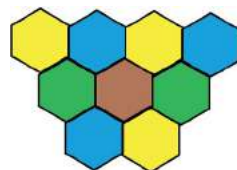

Знайди інформацію про меандр: країна виникнення, де використовують тощо.

Орнамент можна створити за допомогою графічного редактора.

1. Вибери інструмент **Шестикутник** і намалюй правильну фігуру. *Підказка.* Утримуй клавішу Shift.
2. Скопіюй шестикутник і встав його кілька разів.
3. Розфарбуй орнамент за власним задумом.

ЛІТНІ РОЗВАГИ. ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ НА ВОДОЙМАХ УЛІТКУ

Як ти проводиш улітку свій вільний час? У які ігри можна грати влітку на свіжому повітрі?

Щоб відчути всю радість літніх розваг та отримати користь від відпочинку на свіжому повітрі, потрібно знати й виконувати правила безпеки.

Які літні розваги вибрали діти? Яких правил безпеки потрібно дотримувати під час літнього відпочинку?

Грайся на подвір'ї чи на дитячому майданчику подалі від дороги та будівельних майданчиків.

Улітку Сонце, вода, повітря загартовують твій організм. Проте сонячні промені можуть завдати шкоди твоєму здоров'ю.

Якщо в тебе заболіла голова, почервоніло обличчя, ти відчуваєш слабкість і нудоту — це ознаки **сонячного удару**.

Якщо в тебе почервоніла шкіра, яка болить, якщо до неї доторкнутися, — це ознаки **сонячного опіку**.

Щоб уникнути сонячного удару, носи в сонячну погоду головний убір і пий багато води. У сильну спеку грайся в тіні дерев чи під навісом. Щоб не отримати сонячних опіків, не за-
смагай з 11 до 16 години.

У спеку приємно купатися у воді. Проте тих, хто не дотри-
мує правил поведінки на воді, підстерігає небезпека.

Яких правил безпеки потрібно дотримувати під час відпо-
чинку поблизу водойм?

Щоб на воді не загрожувала небезпека:

- ✓ купайся тільки під наглядом дорослих;
- ✓ не пустуй у воді, не запливай далеко від берега;
- ✓ не підпливай близько до катерів, водних мотоциклів;
- ✓ не пірнай у незнайомих місцях.

Щоб розваги влітку були корисними для твого здо-
ров'я, дотримуй правил безпечної поведінки.

Які місця на твоєму подвір'ї є безпечними для розваг? Чи
правильно ти одягаєшся для літніх прогулянок?

БЕЗПЕКА СПІЛКУВАННЯ З ДИКИМИ ТА БЕЗДОМНИМИ ТВАРИНАМИ

Чи доводилося тобі зустрічатися з дикими або бездомними тваринами? Яку небезпеку вони становили для тебе?

На подвір'ї, городі, вулиці, у парку чи лісі тобі можуть трапитися дикі тварини. Зустріч із деякими з них може бути небезпечною для твого життя і здоров'я.

Розгляньте й опишіть тварин, які можуть становити небезпеку для людини.

Джміль

Оса

Бджола

Гадюка

Джмелі, оси, бджоли, шершні — це комахи, які можуть ужалити. Самі комахи на людину не нападають, а жало випускають лише для захисту. Тому, якщо їх не турбувати, вони не нападтимуть.

Найбільш поширеною отруйною змією в Україні є **гадюка звичайна**, яка живе в лісі. Її легко впізнати по темній зигзагоподібній смугі на спині. Якщо раптом зустрінеш на своєму шляху гадюку, відійди вбік і дай можливість тварині втекти. Гадюка може вкусити лише заради захисту, наприклад якщо на неї наступити.

Небезпечними для тебе можуть бути зустрічі з бездомними собаками, особливо якщо їх ціла зграя. Намагайся обходити місця, де можлива зустріч із ними.

Якщо напад собак неминучий, не виказуй страху та не тікай. Якщо нема куди заховатися, намагайся стати спиною до стіни, щоб захиститися від нападу ззаду.

Візьми палицю чи камінь і бий собаку по носі, голові, відбивайся руками та ногами. Можна підібрати жменю піску чи ґрунту та кинути собаці в очі. Кричи і клич на допомогу.

Щоб тобі не загрожувала небезпека від диких і бездомних тварин, дотримуй таких правил:

- ✓ добирай для прогулянок у природу одяг і взуття, які захистять твоє тіло від укусів гадюки, комах, кліщів;
- ✓ уникай місць, де збираються бездомні собаки, а в разі нападу — клич на допомогу та захищайся;
- ✓ не наближайся до диких і бездомних тварин, не торкайся їх, щоб не заразитися небезпечними хворобами;
- ✓ якщо вкусила або подряпала дика чи бездомна тварина, обов'язково повідом про це дорослих.

Щоб тобі не загрожувала небезпека від диких і бездомних тварин, дотримуй правил безпечної поведінки з ними.

Підготуй розповідь про загрозу, яку становить спілкування з однією із диких чи бездомних тварин (на вибір).

Щоб запам'ятати все, що дізналися про літо, створить лепбук «Літо в природі».

КОШЕНЯ НА ПІДВІКОННІ

Багато хто мріє про цуценятко чи кошенятко. Адже так приємно, коли у твоєму помешканні поселиться чотирилапий друг. Тож не гай часу — мерщій до справи.

- ★ квадратний аркуш (9×9 см)
- ★ прямокутний аркуш (10×20 см)
- ★ «рухливі» оченята
- ★ ножиці
- ★ клей
- ★ фломастери

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Дібраний за кольором квадратний аркуш зігни по діагоналі (фото 1).
2. Верхній кут утвореного трикутника відігни вниз. Правий та лівий кути утвореного трикутника загни догори за зразком. Це — вушка (фото 2, 3).
3. Переверни заготовку. Це голова котика (фото 4).
4. Для тулуба використай прямокутний аркуш завбільшки 20×10 см. Зігни його навпіл (фото 5).
5. Поклади заготовку вертикально, щоб згин був праворуч. Верхню частину відігни вліво (фото 6).
6. Нижню частину заготовки відігни догори. Це — хвостик котика. Половину верхньої частини «хвостика» загни всередину (фото 7, 8).
7. Приклей голову до тулуба. За допомогою фломастерів намалюй носик, ротик, вуса. Домалюй чи приклей очка (фото 9).

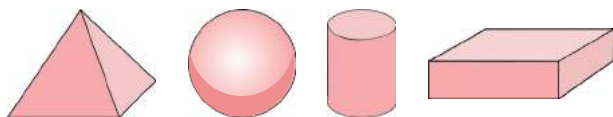

СТВОРЕННЯ ВЛАСНИХ АЛГОРИТМІВ ДЛЯ ПОБУДОВИ ГЕОМЕТРИЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ

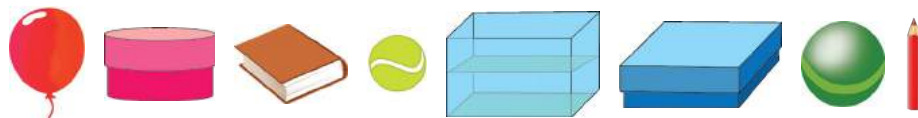

Форми яких предметів малюнка **Б** схожі на форми геометричних фігур малюнка **А**?

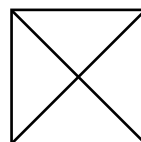
А

Б

Знайди прямокутні трикутники на малюнку. Скільки їх?

У середовищі графічного редактора намалюй орнамент.

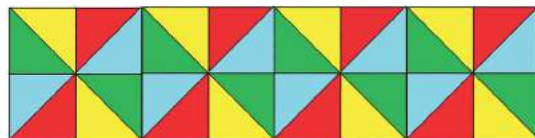
Підказка. З меню **Вид** вибрати **Лінії сітки** і намалювати.

I група. Складіть алгоритм для задачі. Проведіть лінію в кожному квадраті так, щоб отримати: два трикутники; чотирикутник і трикутник; п'ятикутник і трикутник.

II група. Складіть алгоритм для малювання орнаменту.

Використовуючи доступні джерела інформації, знайди значення слова «паркет». Створи алгоритм для малювання паркету.

Які тіла належать до неживої природи, а які — до живої? Які умови потрібні для існування організмів?

У природі все взаємопов'язано. Зв'язки існують між тілами неживої природи, між неживою та живою природою і між організмами.

Користуючись малюнком, розкажіть, як взаємопов'язані тіла неживої природи.

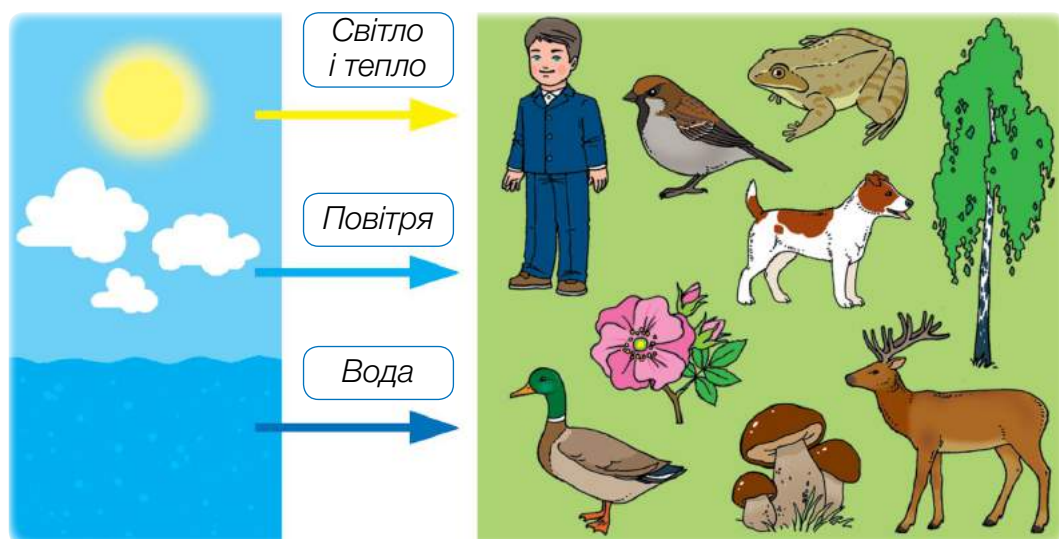

Під впливом сонячного тепла вода в океані нагрівається і перетворюється на невидиму водяну пару. Водяна пара легка, вона піднімається високо вгору, де з неї утворюються хмари. Із хмар випадають опади у вигляді дощу або снігу, які стікають в озера та річки.

Якби не було Сонця, не було б ні хмар, ні опадів. Вода з океану не змогла б потрапити на суходіл, тому не було б ні озер, ні річок. Отже, між тілами неживої природи існують тісні взаємозв'язки.

Користуючись малюнком, розкажіть, як взаємопов'язані тіла неживої та живої природи.

Організмам для життя потрібні сонячне світло і тепло, повітря, вода. Усе це вони отримують від неживої природи.

Для організмів нежива природа є довкіллям, у якому вони живуть.

Рослини очищають повітря, збагачуючи його киснем, потрібним для дихання. Рослини і тварини беруть участь в утворенні ґрунту. З решток організмів утворюється перегній.

Рослини і тварини тісно пов'язані між собою ланцюгами живлення.

Природа — це єдине ціле. Взаємозв'язки існують у неживій природі, між неживою та живою природою та в живій природі.

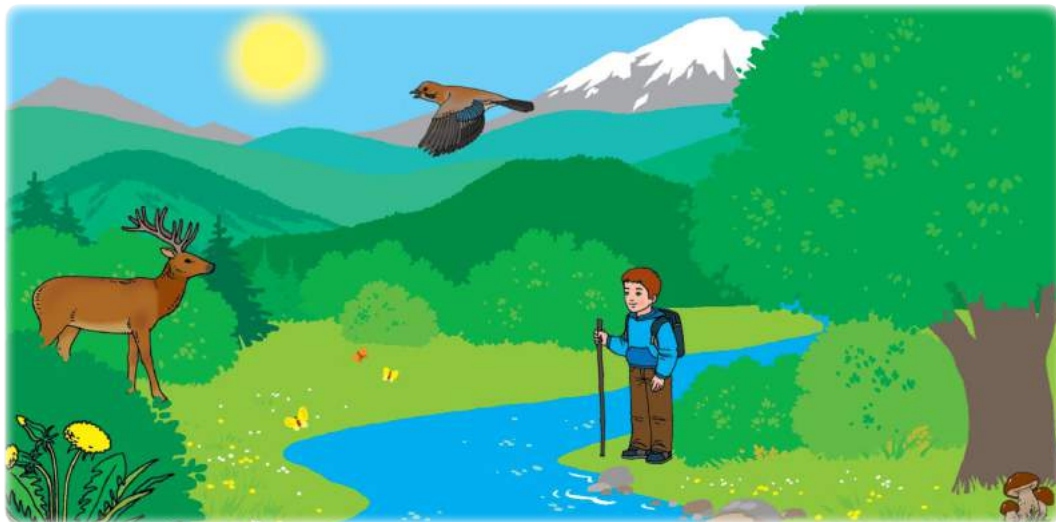
Обговоріть, що може статися, якщо згасне Сонце; якщо на Землі зникнуть рослини та рослиноїдні тварини.

ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ

Що дає людям нежива та жива природа?

Люди не можуть існувати без природи. Природа є довкіллям, у якому вони живуть. Вона дає людям сонячне світло й тепло, воду, повітря, їжу. Для виготовлення рукотворних матеріалів і тіл люди використовують природні матеріали: деревину, глину, пісок, вовну, льон, кам'яне вугілля, нафту, залізну руду.

Природа радує своєю красою. Ігри та прогулянки серед природи на свіжому повітрі корисні для здоров'я.

У природи багато цікавого та дивовижного. Спостерігаючи за природою та досліджуючи її, ти зможеш зробити для себе багато цікавих відкриттів.

Природа — це найважливіша умова існування людей. Від природи люди отримують усе необхідне для свого життя.

Обговоріть, що ви дізналися, спостерігаючи та досліджуючи природу навколо.

ПТАШИНЕ ГНІЗДЕЧКО

Гніздечко — колисочка та затишна оселя для маленьких пташенят. Пам'ятай: у природі не можна нищити домівку пернатих! Бережи та охороняй пташок!

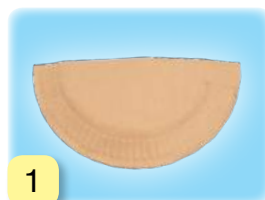
За допомогою аплікації з різаного фетру (або ниток чи паперу) можна виготовити пташине гніздечко, яке буде схоже на справжнє.

- ★ кольоровий папір
- ★ кольоровий картон
- ★ ножиці
- ★ клей
- ★ невелика паперова одноразова тарілка
- ★ клей із блискітками
- ★ «рухливі» оченята (можна намалювати)
- ★ фетр (нитки або дрібні нарізані смужки кольорового паперу)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

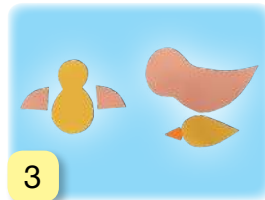
1. Розріж паперову тарілку навпіл, приклей до картонної основи (фото 1).
2. Наклей на всю поверхню заготовки смужки — «гілочки» (фото 2).
3. Виріж із кольорового паперу заготовки пташок (фото 3).
4. Приклей деталі крилець, дзьобика до основної частини — тулуба (фото 4).
5. Задекоруй пташок клеєм із блискітками чи розмалюй фломастерами. Приклей чи намалюй оченята. Помісти пташок у гніздечко (фото 5).

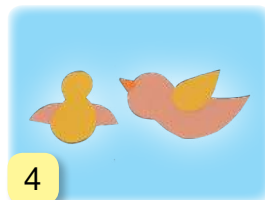
1

2

3

4

5

ОНЛАЙН-РЕДАКТОРИ. ГРАФІЧНИЙ РЕДАКТОР PAINT.NET

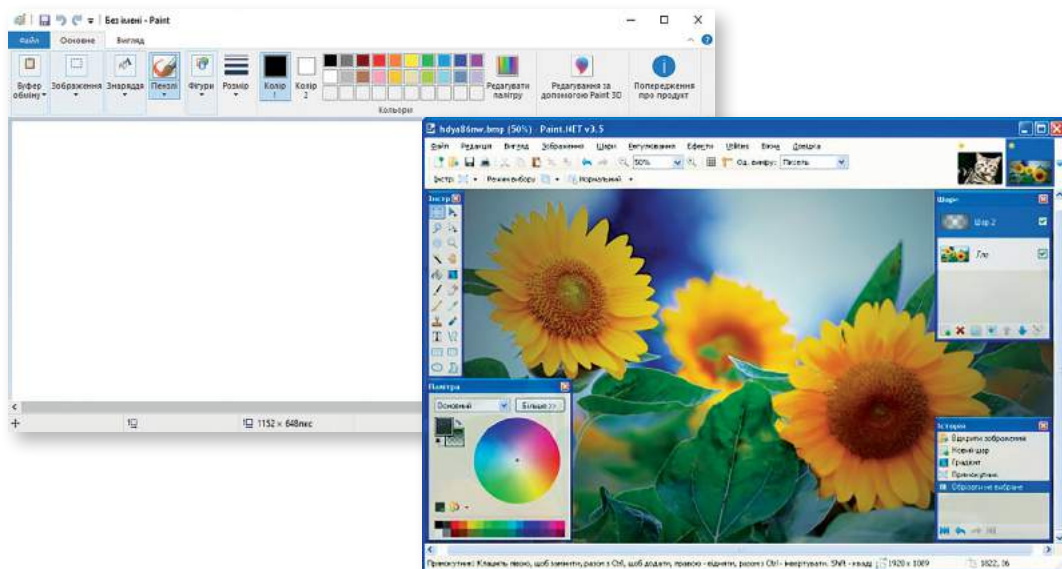
Малювати в режимі онлайн легко і цікаво. У мережі Інтернет є багато різноманітних розмальовок, які допоможуть з користю провести вільний час. Малювати і розфарбовувати можна пензликами, фломастерами, олівцями.

Paint.NET — безкоштовний графічний редактор малюнків і фотографій зі зручним інтерфейсом.

Порівняй вікна редактора Paint і Paint.NET. Що в них спільного і відмінного?

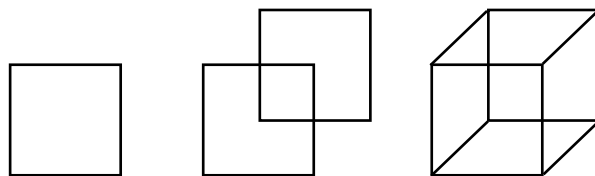
Використовуючи доступні джерела інформації, знайди значення слова «інтерфейс».

Використовуючи доступні цифрові пристрої, виконай завдання.

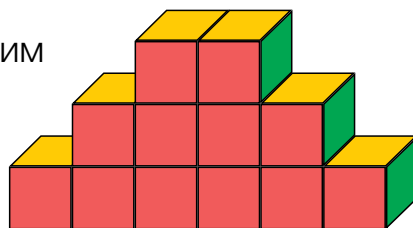
Завдання 1. Намалюй кубики.

Підказка. Намалюй квадрат, скопіюй його, з'єднай вершини.

Завдання 2. Розфарбуй за власним задумом.

Завдання 3. Склади з кубиків різні фігури.

Чи можуть люди існувати без природи? Чому?

Природа — це спільний дім, у якому ми всі живемо. Природа дає людям усе необхідне для життя.

У давнину люди брали від природи набагато менше. У них не було ні фабрик, ні заводів, ні сучасного житла.

Згодом у людей з'явилися різні технічні можливості: вони почали будувати заводи і фабрики, використовувати роботу машин. І тоді людям здалося, що вони вже не залежать від природи, що вони сильніші за неї та можуть робити з нею все, що завгодно. Озброївшись могутньою технікою, люди вирішили приборкати природу.

Користуючись малюнками, розкажіть, до чого призвело приборкання природи людиною.

Господарська діяльність людей призвела до забруднення повітря, води та ґрунту, зникнення лісів.

Рослини та тварини болісно реагують на забруднення середовища. Їхня кількість зменшується, а деякі зникають.

Вирубання лісів спричинило зникнення і зменшення кількості рослин. Зникли рослини, сутужно стало і тваринам. Їм не стало де жити, будувати житло, ховатись від ворогів, чим живитися.

Забруднення природи стало загрожувати життю людей на Землі. Люди зрозуміли: якщо вони знищать природу, то й самі перестануть існувати.

Яких заходів уживають люди, щоб не забруднювати природу?

На підприємствах будують очисні споруди.

Використовують транспорт, який не забруднює повітря.

На місці вирубаних лісів насаджують нові дерева.

Створюють природоохоронні території.

Використовуючи природу, люди часто завдають їй непоправної шкоди.

Потрібно жити так, щоб не шкодити природі та робити все для збереження її багатств.

Обговоріть, який внесок у справу охорони природи можете зробити ви — молодші школярі.

Що тобі відомо про Червону книгу України? Чому її так назвали? Які рослини і тварини, занесені до Червоної книги України, тобі відомі?

Багато рослин і тварин зникли з нашої планети через хижацьке винищення їх людьми. Уже ніколи ніхто не побачить предків свійських тварин — дикого бика тура, дикого коня тарпана.

Які тварини зникли через хижацьке їх винищення людьми за останні 300 років?

Мандрівний голуб

Безкрила гагарка

Квага

Щоб зберегти рідкісні та зникаючі рослини і тварин, у 1980 році було створено **Червону книгу України**.

Це документ, що містить відомості про рослини і тварин, які перебувають під загрозою зникнення.

Рослини і тварини, занесені до цієї книги, перебувають під охороною — їх не можна знищувати.

Користуючись малюнками, розгляньте й опишіть рослини, занесені до Червоної книги України.

Горицвіт
весняний

Любка
дволиста

Зозуліні
черевички

Сон
великий

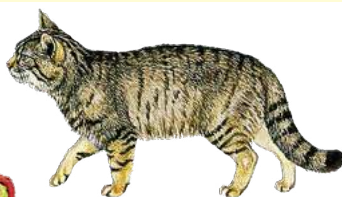
Користуючись малюнками, розгляньте й опишіть тварин, занесених до Червоної книги України.

Жук-олень

Бражник
мертва голова

Кіт лісовий

Їжак вухатий

Дятел зелений

Беркут

**Занесені до Червоної книги України рослини і тварини перебувають під охороною.
Знищувати їх суворо заборонено!**

Обговоріть причини зменшення кількості рослин і тварин, занесених до Червоної книги України.

Підготуй розповідь про одну з рослин чи тварин із Червоної книги України (на вибір).

Твої обов'язки вдома	4
Твої обов'язки в школі	6
Працелюбність та лінощі	8
Сервіруємо стіл	10
Комп'ютерний дизайн	11
Людяність, вдячність і співчуття	12
Спілкування. Умови взаєморозуміння	14
Твої друзі	16
Янголятко	18
Інформаційні моделі	19
Умови співпраці	21
Кого називають вихованою людиною	22
Охайність	24
Ведмежатко Сніжок і зайчатко Біляничок	26
Групи об'єктів	27
Твоя країна — Україна. Символи держави	29
Твої права як члена суспільства	31
Твої обов'язки як члена суспільства	33
Рушничок	35
Дії з об'єктами	36
Київ — столиця України	38
Подорожуємо Україною. Найбільші міста України	40
Природні багатства України	42
У царстві Нептуна	44
Послідовності дій, повторення дій	45
Видатні історичні постаті України	46
Внесок українців у світові досягнення	48
Літачок	50
Упорядкування даних за певною ознакою	51
Весна в природі. Весняні місяці	52
Ознаки весни в неживій природі	53
Провісники весни	54
Графічні закономірності	55
Рослини навесні	56
Умови вирощування рослин	58
Комахи навесні	60
Котики-воркотики — це вербовий цвіт	62
Числові закономірності	63
Птахи навесні	64

Звірі навесні	65
Взаємозв'язки в природі. Ланцюги живлення	66
Великодня курочка	68
Розв'язуємо геометричні задачі	69
Як поводитися в природі навесні	70
Праця людей навесні	71
Нижний бузок	73
Робота з фотографіями у графічному редакторі	74
Рукотворні матеріали та їхні властивості	75
Використання рукотворних матеріалів у побуті	77
Винаходи людства та їхній вплив на життєдіяльність людини	79
Веселе жабенятко	81
Алгоритми	82
Україна у світі. Країни — сусіди України	84
Різноманітність людей у світі	86
Гномик	88
Виправлення помилок в алгоритмах	89
Культура та звичаї різних країн світу	91
В гостях у казки	93
Виконавці алгоритмів	94
Літо в природі. Літні місяці	96
Ознаки літа в неживій природі	97
Рослини влітку	98
Вишеньки-сестрички	100
Побудова геометричного зображення за алгоритмом	101
Лікарські рослини	103
Отруйні рослини	104
Тварини влітку	105
Бджілка Майя	107
Створення орнаментів у графічному редакторі	108
Літні розваги. Правила поведінки на водоймах улітку	109
Безпека спілкування з дикими та бездомними тваринами	111
Кошеня на підвіконні	113
Створення власних алгоритмів для побудови геометричного зображення	114
У природі все взаємопов'язано	115
Значення природи для людей	117
Пташине гніздечко	118
Онлайн-редактори. Графічний редактор Paint.Net	119
Охорона природи	121
Червона книга України	123

У підручнику використано матеріали з інтернет-ресурсів:

https://web.archive.org/web/20190304100407/https://images.uanian.net/photos/2017_02/1486490060-1316.jpg; https://web.archive.org/web/20190116101601/http://uozter.gov.ua/uploads/n_558_20837986.jpg; <https://web.archive.org/web/20190116101514/https://news.pn/photo/d85153182a385eba8886d28442112b1600x395x473.jpeg>; https://web.archive.org/web/20190118091848/https://pon.org.ua/uploads/posts/2018-02/1517922217_033-bud_prof180201.jpg; <https://web.archive.org/web/20181213101945/https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e5/P1010753-1.JPG>; <https://web.archive.org/web/20190321085746/https://static.espresso.tv/uploads/article/2587917/images/im578x383-24388516.jpg>; https://web.archive.org/web/20190321090007/https://md-ukraine.com.ua/page/83_volodimirskira-girka-v-kiyiv.html; <https://web.archive.org/web/20181213112919/https://img.lookmytrips.com/images/look4tr6/58e93646ff93675e60012145-5aea0e0fa6a55-1dek3gf.jpg>; https://web.archive.org/web/20181213114304/https://ua.igotoworld.com/frontend/webcontent/websites/1/images/gallery/24266_800x600_675-888.jpg; https://web.archive.org/web/20181213121334/http://www.nas.gov.ua/logo/PhotoNews/Kyiv_botgarden_2.jpg; <https://web.archive.org/web/20181213130414/https://img.depo.ua/original-Yaroslav/361555.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181213130347/http://itcluster.dp.ua/wp-content/uploads/2017/07/itquest-1440.png>; https://web.archive.org/web/20181213132256/https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/eb/Aerial_view_on_Kruhla_Square%2C_Poltava%2C_Ukraine_3.jpg/1024px-Aerial_view_on_Kruhla_Square%2C_Poltava%2C_Ukraine_3.jpg; <https://web.archive.org/web/20181213132602/http://liv.sq.com.ua/img/news/2018/06/20/zam1.jpg>; https://web.archive.org/web/20181213134047/http://oteli.net.ua/images/hotels/1209/foto_2.jpg; <https://web.archive.org/web/20181213134823/https://www.roshen.com/uploads/content/2017/04/18/source/40xa592b1865d2bfc4928c44441681fb416.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190321090148/https://uamodna.com/assets/articles/image/l/t/7/t7cbaw/fullsize.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181213151406/http://ecotest.ua/wp-content/uploads/2014/08/Dobuvna-galuz-.jpg>; https://web.archive.org/web/20181213151443/https://kopalni.com/wp-content/uploads/images/granit_4.jpg; https://web.archive.org/web/20181213160644/https://korali.info/uploads/images/default/volodimir_velikii.jpg; https://web.archive.org/web/20181213160849/https://i.arts.in.ua/14879/kak-jil-ukrainskiy-narod-m-grushevskiy-knyaz-yaroslav-mudryy_shtanko_aleksey_1371512307.jpg; https://web.archive.org/web/20181213161832/http://www.telegraf.in.ua/uploads/posts/2015-04/1428061626_1339734093_2012-06-15_072022-kopya.jpg; https://web.archive.org/web/20190321090305/http://svetlovodsk.com.ua/uploads/posts/2016-02/1456061095_petro-sagaidachnyi.jpg; <https://web.archive.org/web/20190321091151/http://cossackland.org.ua/wp-content/uploads/2013/02/6005221.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181214114844/http://zno.if.ua/wp-content/uploads/2016/01/00.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181214121514/http://edufuture.biz/images/d/d4/19-08-03.jpg>; https://web.archive.org/web/20181214121551/https://images.ua.prom.st/344077660_w640_h640_maket_lesya_ukrainka8.jpg; https://web.archive.org/web/20181218131205/https://imagecdn1.luxnet.ua/zaxid/resources/photos/news/500_DIR/201803/1452202_1503179.jpg?201803211641; <https://web.archive.org/web/20181218131252/http://static1.repo.aif.ru/1/5d/105153/6544fc8e49203cc3f66535702b5207ba.jpg>; https://web.archive.org/web/20181218131321/https://static.ukrinform.com/photos/2017_01/thumb_files/630_360_1484146555-5768.jpg; <https://web.archive.org/web/20181218131407/http://dcrb.net/uploads/2017/09/collage-26a.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181218133002/https://uamodna.com/assets/articles/image/ek/kc/ekcknxyb/fullsize.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190321090427/https://uamodna.com/assets/articles/image/z/i/p/zip8gcn/fullsize.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181218140439/http://s4.thingpic.com/images/Mh/eUuHtsYubkZaDN8yftSIA3c.jpeg>; <https://web.archive.org/web/20181218144005/http://chfla.org.ua/wp-content/uploads/2011/12/bubkalareus.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181218144038/https://star.korupciya.com/wp-content/uploads/2016/01/yana-klochkova.jpg>; https://web.archive.org/web/20190204083442/https://www.clipartmax.com/png/middle/125-1257274_snowdrop-spring-flower-wallpaper-clipart-snowdrop-flower-transparent.png; https://web.archive.org/web/20190315111052/http://img.agriexpo.ru/images_ag/photo-g/170298-11380592.jpg; <https://web.archive.org/web/20190221094529/http://mastertraktor.ru/wp-content/uploads/2016/05/16.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190221095152/http://agrogold.ru/d/posev-pshenicy.jpg>; https://web.archive.org/web/20190221100205/http://www.agro-sistema.ru/images/stories/low_volume_sprayer.jpg; https://web.archive.org/web/20190221100849/https://womanadvice.ru/sites/default/files/23/articles_main_big/2018-04-16_0019_obrezka_plodovyh_derevyh_vesnoy.jpg; <https://web.archive.org/web/20190221101821/https://www.veterinarhenrik.com/Calves-26hh42f.jpg>; <https://web.archive.org/web/2019022111001/https://akademicheskyy.mos.ru/upload/medialibrary/5a1/moyka-dorog.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190321090554/https://xpert.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/klumbi-nach-24.jpg>; https://web.archive.org/web/20181219120520/https://img1.liveinternet.ru/images/attach/c/7/97/986/97986525_vesna.jpg; <https://web.archive.org/web/20181219122439/https://www.glimmerdigital.com/wp-content/uploads/2018/05/Tree-flickr.jpg>; <https://web.archive.org/web/20181219141719/https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7f/Coltsfoot.jpg>; https://web.archive.org/web/20181219141752/https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4c/2016.03.19-05-Waldpark_Mannheim_Neckarau--Zweiblaettriger_Blaustern.jpg/1200px-2016.03.19-05-Waldpark_Mannheim_Neckarau--Zweiblaettriger_Blaustern.jpg; https://web.archive.org/web/20181219142548/http://www.vashsad.ua/downloads/image/00000/corydalis_solida.jpg; https://web.archive.org/web/20190109125952/https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e7/Hylobius_abietis_natur.jpg/300px-Hylobius_abietis_natur.jpg; <https://web.archive.org/web/20190109130017/https://cdn.shopify.com/s/files/1/1684/8055/t/2/assets/scientific-pine-cone-research.jpg?219429125648815194>; https://web.archive.org/web/20190321092055/https://senfil.net/uploads/posts/2015-07/1437484566_3.jpg; <https://web.archive.org/web/20190313131645/https://osvitoria.media/wp-content/uploads/2019/03/4.png>; <https://web.archive.org/web/20190313132728/http://religioespirita.com/wp-content/uploads/2018/08/free-online-coloring-pages-for-kids-0-1024x740.jpg>; https://web.archive.org/web/20190115130337/http://tvoemisto.tv/media/gallery/full/9/8/980102_25e1a.jpg; <https://web.archive.org/web/20190115131212/http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000083/83717/foto.jpeg>; <https://web.archive.org/web/20190115131719/http://www.pizzatravel.com.ua/uploads/4173.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190115095806/https://www.pitomec.ru/upload/admin/images/kinds/birds/turdus-nest-06.jpg>; https://web.archive.org/web/20190321091418/http://promin.cv.ua/uploads/posts/2017-07/thumbs/1499942290_ochistka_01.jpg; <https://web.archive.org/web/20190114110156/https://i.pinimg.com/originals/64/ec/4b/64ec4bfeb8d8beaa52287f1bb7f1a00c.jpg>; https://web.archive.org/web/20190114101422/https://c1.staticflickr.com/9/8116/8619051056_e26107e55e_b.jpg; https://web.archive.org/web/20190114101422/https://c1.staticflickr.com/9/8116/8619051056_e26107e55e_b.jpg; https://web.archive.org/web/20190321092055/https://aviator.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/IMG_9388.jpg; <https://web.archive.org/web/20190318085535/http://domikdomovenka.ru/files/uploads/stadii-razvitiya-muravev4.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190318085655/http://panorama.cn.ua/wp-content/uploads/2018/06/093125601.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190318115918/https://asaspeccontrol.ca/wp-content/uploads/2018/03/vosika-french-nests-insect-macro-69983.jpg>; https://web.archive.org/web/20190318120439/https://farm4.staticflickr.com/3346/3533672069_4fed4f88e4_b.jpg; <https://web.archive.org/web/20190319103707/http://superdachnik.pp.ua/uploads/images/mote-1017.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190321091241/https://www.cugeliber.ru/imagini/mari/652x450177750vremeaprimavara-1492842832.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190321091241/https://naurok.com.ua/na-dopomogu-vchitelyu-molodshih-klasiv-zagadki-dlya-malechi-87715.html>; <https://web.archive.org/web/20190326073318/http://zagadki1.ru.ua/zagadka/pomizh-lystya-okсамyту-zagadki>; <https://web.archive.org/web/20190326073318/http://ys.in.ua/index.php/virshyky>; <https://web.archive.org/web/20190506070816/http://sport.img.com.ua/b/orig/f/e2/be5b573610af91ce7c6cdff6dfee2f.jpg>; <https://web.archive.org/web/20190506070857/https://biathlon.com.ua/uploads/2013/49149.jpg>; https://web.archive.org/web/20190506070925/https://elle.ua/imgold/690x1035_Oxc0a839f_9733965611471423824.jpeg; <https://web.archive.org/web/20190506070925/https://znanija.com/task/28443495>; <https://web.archive.org/web/20190506074023/http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-538553A759B77/list-9a6b21af26>; https://web.archive.org/web/20190516090918/https://ichef.bbci.co.uk/news/660/cpsprodpb/D7F9/production/_103998255_ff5c50ee-dc7d-47bf-af2b-8a32ab459488.jpg; <https://www.freepik.com/>; <https://pixabay.com/>

Навчальне видання

Жаркова Ірина Іванівна
Мечник Лариса Андріївна
Роговська Лілія Ігорівна
Пономарьова Лілія Олександрівна
Антонов Олександр Григорович

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти
У двох частинах

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Головний редактор *Ярослав Гринчишин*
Редактори: *Надія Вітушинська, Сергій Мартинюк, Дарія Янік*
Літературний редактор *Інна Атаманюк*
Художники: *Володимир Поворозник, Олена Демчак*
Випусковий редактор *Надія Вітушинська*

Формат 70х100/16. 10,37 ум. др. арк., 9,87 обл.-вид. арк. Тираж 21 687. Замовлення № 0219067.

Видавець Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: pip.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua

www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: 096-948-09-27; 097-503-53-76

pip.bookpost@gmail.com

Віддруковано у Державному видавництві «Преса України»

03047, м. Київ, просп. Перемоги, 50

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру ДК № 310 від 11.01.2001 р.